

Turizm Yükseköğretim Stajlarında Yenilikçi Düşünce: İnovasyon Odaklı Stajın Türkiye'ye Uyum ve Koordinasyonu İle İlgili Bir Model Önerisi

Innovative Thinking in Tourism Higher Education Internship: A Model Proposal for the Adaptation and Coordination of Innovation-Focused Internship in Turkey

Erkan DENK

Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu, Turizm ve Otel İşletmeciliği Programı, Erzurum, Türkiye

Geliş Tarihi/Received: 19.09.2023

Kabul Tarihi/Accepted: 29.09.2023

Yayın Tarihi/Publication Date: 18.10.2023

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
Erkan DENK
E-mail: erkan.denk@atauni.edu.tr

Cite this article as: Denk, E. (2023). Turizm yükseköğretim stajlarında yenilikçi düşünce: İnovasyon odaklı stajın Türkiye'ye uyum ve koordinasyonu ile ilgili bir model önerisi. *Dynamics in Social Sciences and Humanities*, 4(2), 52-66.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

ÖZ

Bu makale, Türkiye yükseköğretimindeki turizm bölümleri stajlarını kapsamlı bir şekilde incelemeyi ve analiz etmeyi amaçlarken öğrenciler, akademisyenler, akademik kurumlar ve endüstri paydaşları arasındaki karmaşık bağımlılıkları aydınlatmayı hedeflemektedir. Bunun yanı sıra aynı zamanda staj programlarını Türkiye'de tasarlamak, uygulamak ve değerlendirmek için teorik ve pratik bir rehber olarak yeni bir İnovasyon Odaklı Staj (İOS) teorik çerçevesi sunmaya odaklanmaktadır. Paydaş teorisi ve mevcut literatür ile deneysel verilerin bir araya getirilmesiyle makale aynı zamanda yükseköğretim kurumlarındaki turizm bölüm stajlarının kritik başarı faktörlerinin çok katmanlı bir analizini sunmaktadır. Çalışma, standart staj programlarına yenilikçi unsurlar eklemeyi benzersiz bir şekilde hedefler, endüstriye hazır, yenilikçi profesyoneller yetiştirmeyi amaçlar. Makale, Türkiye yükseköğretimindeki turizm stajlarının başarısının izole bir çaba olmadığını, ancak akademik ciddiyet, endüstri uzmanlığı ve öğrenci katılımının dengeli bir entegrasyonunun sonucu olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışma, paydaşlar arasında uyum ve uyumsuzluğun ana alanlarını belirleyip paylaşılan amaçların ve yapılandırılmış programların önemini de vurgulamaktadır. Ayrıca, kapsamlı beceri eğitiminin önemli rolünü ve daha endüstri merkezli değerlendirme ölçütlerine olan ihtiyacı açığa çıkarmaktadır. Bulgular, Türkiye'nin turizm endüstrisindeki staj deneyimlerini optimize etmeyi amaçlayan eğitimciler, öğrenciler, politika yapıcılar ve endüstri liderleri için önemli etkiler taşımaktadır. Çalışma, endüstri-akademi ortaklıklarını resmileştirmek için potansiyel yolları tartışarak daha esnek bir zaman tahsisinin çeşitli öğrenme stilleri ve ihtiyaçları karşılayabileceğini önermektedir. Bununla birlikte araştırma, Türkiye yükseköğretimindeki turizm stajlarının mevcut durumunun anlaşılabilirliği ve üzerine gelecekteki stratejilerin geliştirilebileceği eleştirel bir bakış açısıyla konuyu irdelemektedir. Dolayısıyla inceleme, öğrencilerin, endüstrinin ve geniş sosyo-ekonomik bağlamın evrilen ihtiyaçlarına duyarlı çok yönlü bir yaklaşımı savunarak yeni bir İOS model önermektedir. Sunulan İOS modeli, stajların nasıl yönetileceğini ve değerlendirileceğini yeniden tanımlayabilir, Türkiye'nin turizm endüstrisinin genel canlılığına ve rekabet gücüne katkıda bulunabilir.

Anahtar Kelimeler: Turizm işletmeciliği, gastronomi ve mutfak sanatları, turizm rehberliği, turizm eğitiminde staj

ABSTRACT

This article aims to comprehensively examine and analyze tourism departments internships in higher education in Turkey, while aiming to illuminate the complex interdependencies among students, academics, academic institutions, and industry stakeholders. Besides, it also focuses on presenting a new innovation-oriented internship theoretical framework as a theoretical and practical guide for designing, implementing, and evaluating internship programs in Turkey. Combining stakeholder theory and existing literature and empirical data, the article also presents a multilayered analysis of the critical success factors of tourism department internships in higher

education institutions. The study uniquely aims to add innovative elements to standard internship programs, aiming to produce industry-ready, innovative professionals. The article reveals that the success of tourism internships in Turkish higher education is not an isolated effort but the result of a balanced integration of academic seriousness, industry expertise, and student engagement. The study also highlights the importance of shared goals and structured programs, identifying key areas of cohesion and nonconformity among stakeholders. It also highlights the important role of comprehensive skills training and the need for more industry-centered assessment measures. The findings have important implications for educators, students, policy makers, and industry leaders who aim to optimize their internship experience in Turkey's tourism industry. The study discusses potential ways to formalize industry-academia partnerships, suggesting that a more flexible time allocation can meet a variety of learning styles and needs. However, the research examines the subject from a critical point of view, from which the current situation of tourism internships in Turkey's higher education can be understood and future strategies can be developed. Thus, the review proposes a new innovation-oriented internship model, advocating a multifaceted approach that is sensitive to the evolving needs of students, industry, and the broader socioeconomic context. The presented innovation-oriented internship model can redefine how internships are managed and evaluated, contributing to the overall vitality and competitiveness of Turkey's tourism industry.

Keywords: Tourism management, gastronomy and culinary arts, tourism guidance, internship in tourism education

Giriş

Türkiye'nin hızla büyüyen ve gelişen turizm endüstrisinde, yenilikçi yeteneklerin kazandırılması için iş-bütünleşik öğrenme programları, özellikle de turizm eğitimi alanındaki stajlar, temel bir yere sahiptir. Bu özel alandaki stajlar, öğrencilere geleneksel akademik ortamların ötesine geçme fırsatı sunan deneyimsel bir öğrenme biçimi sağlamaktadır. Bu derinlemesine öğrenme, öğrencilerin araştırma girişimlerine, profesyonel eğitime ve gerçek dünya endüstri ortamlarına doğru şekilde uyum sağlamalarına olanak tanımaktadır. Sakarya Üniversitesi gibi kurumların araştırmalarında belgelendiği üzere, Türkiye'deki 3+1 eğitim modeli, bu teori ve pratiğin dengeli bir şekilde bir araya getirilmesine odaklanmıştır (Yıldırğan ve ark., 2016, s. 19).

Eğitim materyalinin pragmatik uygulaması aracılığıyla akademik konu maddesini güçlendirmek ana hedeftir. Bu, öğrencilerin teorik bilgilerle pratik beceriler arasında farklı türdeki yapıları bütünleştirmelerine ve sentezlemelerine olanak tanımaktadır. Ancak, bazı çalışmalar, öğrencilerin bu tür stajlar sırasında eğitim rehberliği ve desteğin yetersiz olduğunu belirtmektedir (Bolat ve ark., 2017, s. 424).

Profesyonel gelişimde stajların kritik bir rol oynamasına rağmen, Türkiye'deki öğrenciler arasında yenilikçi düşünce ve girişimci yeteneği teşvik etme kabiliyetinde belirgin bir boşluk bulunmaktadır. Türkiye'deki bazı üniversitelerle yapılan akademik araştırmalar, bu gözlemi doğrular niteliktedir (Bulut & Çulha, 2010, s. 309; Nałçakan, 2020, s. 98; Yıldırğan ve ark., 2016, s. 28).

Türkiye yükseköğretiminde ön lisans düzeyinde; aşçılık, ikram hizmetleri, kültürel miras ve turizm, pastacılık ve ekmekçilik, turist rehberliği, turizm animasyonu, yaygın olarak turizm ve otel işletmeciliği, turizm ve seyahat hizmetleri programları adı altında meslek yüksekokullarında turizm eğitimi verilmektedir. Lisans düzeyinde; gastronomi ve mutfak sanatları, rekreasyon yönetimi, seyahat işletmeciliği, seyahat işletmeciliği ve turizm rehberliği, turizm işletmeciliği, turizm rehberliği, turizm ve otel işletmeciliği, yiyecek ve içecek işletmeciliği programları adı altında yüksekokul veya fakültelerde turizm eğitimi verilmektedir (URL-1). Dolayısıyla bu programlarda staj mezuniyet için önemli bir basamaktır.

Türkiye yükseköğretimindeki turizm alanında uygulanan geleneksel staj modellerinin, öğrencileri geleceğe hazırlamada yetersiz kaldığı düşünülmektedir. Dünya Ekonomik Forumu'ndan bir çalışma, iş yerindeki gereksinimlerin değişen doğasını,

otomasyonun yükselişini ve istihdam türlerindeki değişiklikleri vurgulamaktadır (Ivanov, 2021, ss. 6-7). Bu çalışma, stajın eğitimsel hedeflerini yeniden yapılandırma ihtiyacının zorunlu olduğunu göstermektedir. Bu bağlamda, bu makale Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarında turizm eğitimi alanında kapsamlı bir İnovasyon Odaklı Staj (İOS) programı kavramsallaştırmayı ve sunmayı amaçlamaktadır.

Ayrıca çalışma, İOS programının karmaşıklığını çözmek için, "yenilik" ile Türkiye yükseköğretimindeki turizm stajlarını yöneten eşsiz yönetmeliklerin mevcut bilimsel tanımlarını birleştirmek üzere bir akademik çalışma başlatmaktadır. Türkiye'deki turizm ön lisans ve lisans programlarının staj yönetmeliklerinden yola çıkan araştırma, bu birleşim için bir temel sağlamaktadır. Hedef, akademik kurumlar, akademisyenler, öğrenciler ve endüstri paydaşları için bir rehber olabilecek tutarlı ve uygulanabilir bir İOS çerçevesi sunmaktır.

Bu araştırma, alana temelde iki noktada katkı sunmaktadır:

- Teorik olarak, Türkiye yükseköğretimindeki turizm eğitimi bağlamında İOS programlarının tasarımı ve uygulanması için özel bir çerçeve oluşturmak ve
- Pratik veya uygulama olarak, Türkiye'deki çeşitli üniversitelerde yürütülen farklı vaka çalışmaları ile akademik araştırmalardan elde edilen bulguları toplamak ve analiz etmektir.

İş-bütünleşik öğrenme teorileri ile yenilik merkezli literatürü sentezleyerek aynı zamanda Türkiye'deki vaka çalışmalarından deneysel kanıtlar çıkararak, bu makale, İOS programlarının başarısını kolektif olarak etkileyen öğrencilere, endüstri paydaşlarına ve akademisyenler ile akademik kurumlara özgü faktörler ve özellikler üzerine ışık tutmayı amaçlamaktadır. Sonuç olarak, bu çalışma, Türkiye yükseköğretim kurumlarında turizm eğitiminin görünümü için özel olarak tasarlanmış İOS programlarının tasarımı, uygulanması ve değerlendirmesi için hem teorik hem de pratik bir pusula olarak hizmet etmekte ve bir model önermektedir.

Literatür

Türkiye Yükseköğretimindeki Turizm Stajları

Paydaş teorisi, Türkiye yükseköğretimindeki turizm stajlarının dinamiklerini analiz etmek için bir temel oluşturmaktadır ve üniversite ortamlarında kullanılan benzer analitik çerçeveleri yansıtmaktadır (Schnackenberg & Tomlinson, 2016, s. 1784). Birincil paydaşlar -öğrenciler, üniversiteler ve turizm

endüstrisi- Türkiye'deki yükseköğretim manzarasının temel unsurları olarak işlemektedir, daha geniş ise hükümet ile birlikte politika çerçeveleri içerisinde faaliyet göstermektedir (Boyras, 2020, s. 97; Diyah, 2003, s. 255). Ondokuz Mayıs Üniversitesi ve Afyon Kocatepe Üniversitesi'nden yapılan çalışmalarla vurgulanan bu üçlü ilişki, stajların yapısı ve sonuçlarını şekillendirmek için işbirlikçi çabaların gerekliliğini vurgulamaktadır (Tekbalkan, 2015, s. 16; Emir ve ark., 2010, s. 141).

Türkiye'deki yükseköğretim turizm alanı stajlarının özü, öğrencilere özelleşmiş teknik ve profesyonel bilgi kazandırmak amacıyla tasarlanmış profesyonel stajlarla yakından uyumludur. Akademik denetim ve endüstri katılımının benzersiz bir karışımı görülmektedir; üniversiteler parametreleri belirlerken, turizm endüstrisi öğrenci öğrenimi için bağlamsal bir zemin sağlamaktadır (Koçak ve ark., 2019, s. 702). Akademik çevreler ve gerçek dünya uygulamaları arasındaki etkileşim kritiktir, bu da endüstri ihtiyaçları ve akademik hedeflerin entegre edilmesi için dengeli bir yaklaşımı zorunlu kılmaktadır (Ahmed ve ark., 2022, s. 1).

Öğrenciler, üniversiteler ve turizm endüstrisi arasındaki bu karşılıklı bağımlı ilişki, sadece teorik bir yapı değil, aynı zamanda pratik bir zorunluluktur. Staj programlarının etkinliği, bu paydaşlar arasındaki katılım ve yönetimin kalitesine bağlıdır (Cankül & Erşahin, 2021, s. 477). Türkiye'deki turizm eğitiminin evrilen manzarası tarafından, geleneksel staj modellerinin giderek geçerliliğini yitirmekte olduğu bir ortamda, paydaş-bağımlılık yaklaşımının gerekliliği vurgulanmaktadır (Akay & Şittak, 2019, s. 757).

Diğer bağlamlarda paydaş-bağımlılık yaklaşımlarını kullanan önceki çalışmalardan esinlenerek (de Villiers Scheepers ve ark., 2018, s. 303; Khan ve ark., 2022, s. 38) bu makale, üniversitelerdeki turizm eğitimi için İnovasyon Odaklı Staj (İOS) programları adıyla bir çerçeve oluşturmayı amaçlamaktadır. İOS programlarının tasarımı, uygulanması ve başarısı için dengeli ve kapsamlı bir taslak sunmak da temel hedeflerdir.

Türkiye Yükseköğretimindeki Turizm Stajlarının Genel Başarısı İçin Gerekli Faktörler

Türkiye yükseköğretim kurumlarındaki turizm stajlarının etkinliği, tüm paydaş grupları arasında (öğrenciler, üniversiteler, akademisyenler ve turizm endüstrisi) uyumlu ve ortak hedeflerin varlığına dayanmaktadır. Örneğin, turizm endüstrisi, stajları karşılıklı yarar sağlayan bir profesyonel katılım olarak algılamaktadır (Busby, 2003, s. 319). Ancak, Türkiye'deki turizm lisans programlarının staj yönetmeliklerinden yapılan bir araştırma, bazı organizasyonların rollerini ve sorumluluklarını tam olarak anlamadıklarını, bu durumun mezunların becerileri hakkında yanlış beklentilere yol açtığını belirtmektedir (Unur, 2018, s. 620). Bu alanda yapılan diğer bir çalışma, işletmelerin genellikle yapılandırılmış staj programlarına sahip olmadıklarını, bu durumun öğrenci beklentileri ile sektör ihtiyaçları arasında bir kopukluğa neden olduğunu desteklemektedir (Çokal ve ark., 2019, s. 202).

Öğrenci tarafında, Türkiye üniversitelerinde yapılan çalışmalarda, öğrencilerin genellikle aynı işletmede stajları sonrasında istihdam edilmeyi bekledikleri belirlenmiştir (Altun & Cizrelioğulları, 2019, s. 2447; Yıldız ve ark., 2019, s. 1). Ancak, bazı öğrencilerin yerleşimlerinin amaçları hakkında belirsiz oldukları veya alandaki bazı teknik yeterliliklere sahip olmadıkları görülmüştür (Jackson & Piette, 2015). Bazı diğer çalışmalar ise öğrencilerin stajları için açık yönergelerin ve hedeflerin eksik olduğunu belirtmişlerdir, bu da öğrenme sürecini karmaşıktır (Akin, 2018, s. 483; Akay ve ark., 2018, s. 212). Üniversiteler, öğrencilere hem genel

hem de kariyer özelinde deneyimler sunmayı amaçlamaktadırlar ve bunları pedagojik hedeflerle uyumlu hale getirmeye çalışmaktadırlar (Valtonen ve ark., 2021, s. 371). Bu çeşitlenen ve bazen çatışan hedefler, Sakarya Üniversitesi'nde yapılan bir çalışmada belirtildiği gibi staj programının genel başarısına karşı gelebilir (Akay & Şittak, 2019, ss. 774-775).

Sürekli geri bildirim akışı, bu alanda yapılan çalışmalarla da vurgulandığı gibi Türkiye yükseköğretimindeki turizm stajlarının başarısı için başka bir kritik bileşendir (Seyitoğlu & Yirik, 2014, s. 1414). Bu ekosistem içerisinde endüstri, öğrenciler ve üniversitelerin rolleri akışkandır, her biri farklı zamanlarda öğreticiler, kolaylaştırıcılar ve öğrenenler olarak hareket eder (Coman ve ark., 2020, s. 1).

Geri bildirim mekanizması değişkendir ve oldukça kapsamlı olabilir (Panadero & Lipnevich, 2022, s. 1). Öğrenciler, resmi değerlendirmeler, yansımalar, anketler ve tartışmalar gibi daha resmi olmayan kanallar aracılığıyla perspektiflerini sunarlar (Cavalcanti ve ark., 2021, s. 2). Türkiye üniversitelerindeki turizm staj değerlendirmelerinden bir vaka çalışması, bazı kurumların öğrencilerin son raporlarını endüstri ortaklarıyla paylaştığını, bu ortakların da resmi değerlendirmeler ve tartışmalar aracılığıyla geri bildirimde bulunduğunu ortaya koymaktadır (Pelit & Güçer, 2006, s. 139). Bu sürekli geri bildirim döngüsü, üniversitelerin müfredatlarını sürekli olarak güncellemelerine ve düzeltmelerine olanak tanırken (Ferrandez-Berruoco & Sánchez-Tarazaga, 2020, s. 888) öğrencilere iş ahlakı ile uygulamaları hakkında eyleme geçirilebilir içgörüler sağlamaktadır.

Geri bildirim gelecekteki istihdam fırsatları için işyeri ortamının ve çekiciliğinin bir özeti sunan endüstri paydaşları için de değerli bir araç olarak hizmet etmektedir (Fobbe & Hilletoft, 2021, s. 1). Türkiye'de yapılan bir diğer çalışmada, endüstri geri bildiriminin, programlarını endüstri ihtiyacına daha iyi uyacak şekilde uyarlamaları için üniversiteleri doğrudan etkilediği gösterilmiştir (Sağlam, 2021, s. 395). Bu şekilde, geri bildirim sadece bir değerlendirme aracı olarak değil, aynı zamanda Türkiye'nin turizm endüstrisindeki hem eğitim kurumları hem de endüstri paydaşları için stratejik bir varlık olarak hizmet etmektedir.

Türkiye Yükseköğretimindeki Turizm Stajyerlerinde Olması Gereken Genel Beceriler ve Yetenekler

Türkiye yükseköğretimindeki turizm alanında stajlarına başlayan öğrencilerin, hem yumuşak hem de sert becerileri kapsayan çok yönlü bir beceri setine ihtiyaçları vardır (Aslan ve ark., 2014, s. 164). İletişim, zaman yönetimi, takım çalışması, özgüven ve öz motivasyon, profesyonel bir turizm ortamına başarılı bir şekilde entegre olabilmek için kritik öneme sahiptir (Kenayathulla ve ark., 2019, s. 97; Robles, 2012, s. 453). Sakarya Üniversitesi'nde yapılan araştırma, turizm öğrencilerinin aynı zamanda geleneksel akademik ortamlarla her zaman uyumlu olmayabilecek, yapılandırılmamış, gerçek dünya öğrenme senaryolarına uyum sağlama konusunda yetenekli olmaları gerektiğini vurgulamaktadır (Yıldırğan ve ark., 2016, ss. 26-28).

Türkiye üniversitelerindeki turizm stajlarının gerçekten dönüştürücü olabilmesi için, öğrencilerin geleneksel akademik müfredatın ötesine geçen çeşitli becerilere ihtiyacı vardır. Bunun merkezinde, öğrencilerin sıklıkla karmaşık profesyonel senaryolarda yetenekli kişilerarası beceriler gerektiren durumlarla başa çıkmak zorunda kaldıkları yapılan çalışmalarda vurgulanan etkili iletişim yer almaktadır (Çetin, 2005, s. 153; Özdemir, 2019, s. 224).

Turizm endüstrisinin öngörülemeyen ve dinamik yapısı göz önüne alındığında, 'yanyana' düşünebilme kapasitesi de temeldir (Zerva,

2020, s. 144). Bu, özellikle stajyerlerin Türkiye'nin uzak turizm destinasyonlarına yerleştirildiği durumlar için ağ kurma becerilerinin önemini vurgulayan Türkiye'deki turizm lisans programlarının staj yönetmeliklerinden elde edilen bulgularla uyumludur. Türkiye'de yapılan bir çalışma, öğrencilerin kendi karakter güçlerine içsel bir anlayışa sahip olmaları gerektiğini, bu sayede farklı işletme ortamlarında kaynaklı ve uyumlu olabileceklerini daha da vurgulamaktadır (Belber & Kale, 2017, s. 2223).

Diğer turizm staj araştırmalarından elde edilen araştırma sonuçlarında özellikle öğrencilerde Türkiye'nin hızla büyüyen turizm endüstrisinin hızlı tempolu ortamına atıldıklarında, zaman yönetimi ve takım çalışmasının kritik olduğunu belirtmektedir (Akıncı, 2015, s. 43; Duran & Gümüş, 2013, s. 233). Turizm endüstrisinin bilinen dinamik yapısı, öğrencilerin özgüven ve öz motivasyon sergilemelerini sık sık gerektirmektedir. Bu da turizm alanında öğretmenlik eğitimi alan öğrencilerin turizm işletmelerinde yaptıkları stajları değerlendirmelerinden elde edilen bulgularla açıklanmaktadır (Pelit & Güçer, 2006, ss. 158–160).

Bu genel becerilere ek olarak, Türkiye yükseköğretim turizm eğitimindeki İnovasyon Odaklı Staj (İOS) programlarındaki öğrencilerin aynı zamanda yenilikçi yeteneklere sahip olmaları gerekmektedir. Yenilikçi davranış, çeşitli bilgi formlarının entegrasyonu ve yeniden bağlamsallaştırılmasını içerir, bu bulgu Türkiye'deki üniversitelerde yapılan çok sayıda çalışma tarafından

doğrulanmıştır (Çalışkan ve ark., 2019, s. 94; Pala & Turan, 2020, s. 65). Ayrıca, yenilikçi bireyler sıklıkla, yenilikçi zihniyetlerini güçlendirmek için ilişkilendirme, sorgulama, gözlemlenme, deney yapma ve ağ kurma gibi becerileri uygulamaktadır (Tobar-Muñoz ve ark., 2020, s. 1). Son zamanlarda, 'dijital okuryazarlık' kavramı önem kazanmıştır. Bu kavram; karmaşık, çok disiplinli bağlamlar içinde yaratıcı düşünebilme ve problem çözme becerilerini uygulama yeteneği olarak tanımlanmıştır (Krejci & Sebestova, 2019, s. 353; Kwangmuang ve ark., 2021, s. 1; Santos & Maia, 2023, s. 1). İşte bu yetenek, özellikle küçük ve orta ölçekli turizm işletmeleri ile staj yapmış olan Türk turizm öğrencileri için özellikle önemlidir. Üniversiteler gibi kurumlarda yapılan çalışmalar, yenilik okuryazarlığının sadece bilişsel ve psikomotor becerileri içermediğini (Tüm, 2020, s. 375), aynı zamanda Türkiye'nin benzersiz turizm manzarasında öğrenci gelişimine bütünsel bir yaklaşım sunan duygusal öğrenme alanlarını da kapsadığını öne sürmektedir (Ateş & Aşçı, 2021, s. 3). Aşağıdaki Şekil 1'de farklı programlarda turizm eğitimlerini sürdüren üniversite öğrencilerinin stajlarından görseller yer almaktadır.

Bu çeşitli beceri setlerini içine alarak, bu bölüm Türkiye yükseköğretimindeki turizm stajlarının başarılı bir şekilde tamamlanması için gereken çeşitli genel ve özel becerilere kapsamlı bir genel bakış sağlamayı amaçlamaktadır. Genel Türkiye'deki üniversitelerde yürütülen akademik araştırmalardan elde edilen bulguları

Şekil 1.

Turizm endüstrisi otel işletmelerinde farklı staj uygulamaları (Öğrencilerden onay alınarak görseller eklenmiştir).

bir araya getirir ve bunları uluslararası akademik perspektiflerle uyumlu hale dönüştürür, böylece tartışmayı zenginleştirir ve bu karmaşık konu hakkında kapsamlı bir anlayış sağlar.

Türkiye'nin Turizm Endüstri Ortakları ile İlişkilendirilen Başarı Faktörleri

Türkiye'deki turizm endüstrisinin stajlara olan algısı, bu tür programlarda elde edebilecekleri somut ve soyut faydalarla karmaşık bir şekilde bağlantılıdır. Bu bakış açısı hem uluslararası hem de ulusal araştırmalar tarafından desteklenmektedir (Turanlıgil & Altıntaş 2018, s. 266; Mercan ve ark., 2015, s. 319). Örneğin, üniversiteler ve büyük turizm işletmeleri arasındaki işbirlikleri, insan kaynakları geliştirme, teknolojik ilerlemeler ve hatta misafir ilişkileri uygulamalarında yenilikler gibi karşılıklı avantajlar sağlamıştır (Pelit & Katırcıoğlu, 2019, s. 25; Yağcı & Akçay, 2018, s. 83). Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi ve Mersin Turizm İşletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu gibi kurumlarda yapılan çalışmalar, bu ortaklıkların önemini vurgulamaktadır. Hem eğitim kurumlarına hem de endüstriye fayda sağlayacak şekilde kaynak paylaşımı ve beceri geliştirmeye nasıl yol açtıklarını araştırmalar açıkça belirtmektedir (Çetin, 2005, s. 153; Emir ve ark., 2010, ss. 157–159; Tekbalkan, 2015, ss. 16–20).

Endüstri için açık faydaların belirlenmesi, Türkiye yükseköğretimindeki turizm stajlarının başarısı için kritik öneme sahiptir. Bu kapsamda yapılan araştırmalar, turizmde yenilik için endüstriye özgü ihtiyaçların, dalgalanmış turist talepleri, seyahat teknolojilerindeki ilerlemeler ve demografik tercihlerdeki değişiklikler gibi faktörler tarafından sıklıkla yönlendirildiğini belirtmektedir (Işık ve ark., 2018, s. 34; Ülker ve ark., 2020, s. 103). Bu içgörüler, genel ve endüstriye özgü yenilik ihtiyaçlarının başarılı stajlara önemli ölçüde katkıda bulunduğunu öne süren daha geniş çalışmalarla uyumluluk göstermektedir (Deitmer ve ark., 2012; Fournier ve Ineson, 2013, s. 33; Lim & Mustafa, 2013, s. 368).

Ürün portföylerini büyütme veya pazar payını artırma gibi endüstriler arası etki uyandıran genel faktörler, Türkiye'nin turizm endüstrisinde de eşit şekilde geçerlidir. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi örneği gibi çalışmalar, rekabet avantajını artırma ve organizasyonel yetenek havuzunu genişletme gibi diğer kritik yönleri üzerine odaklanmaları gerektiğini vurgulamaktadır (Boz ve ark., 2018, s. 66).

Endüstriye özgü olarak, Türkiye'nin turizm endüstrisindeki yenilik ihtiyacı, sıklıkla para birimi dalgalanmaları ve politik istikrar gibi ekonomik güçlükler, sanal turizm platformları gibi yükselen teknolojilere uyum sağlama ihtiyacı ve değişen tüketici tercihleri tarafından yönlendirilmektedir (Hjalager, 2015, çev. Güler ve ark., 2015; Yücel & Halis, 2020, s. 833). Bu faktörler, stajlara stratejik bir yaklaşımı zorunlu kılmaktadır. Buradaki odak, sadece hemen operasyonel ihtiyaçlar değil, aynı zamanda uzun vadeli sürdürülebilirlik ve yenilik üzerine olmalıdır (Swanson & Tomkovick, 2012, s. 251).

İnovasyon odaklı stajlar (İOS), yenilikçi yaklaşımlara aşikar ihtiyaç duyulan turizm gibi endüstrilerde özellikle başarılıdır. Bu, Sakarya Üniversitesi ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi gibi kurumlarda yapılan çalışmalar tarafından doğrulanmıştır. Çalışmalar ayrıca, İOS'lar aracılığıyla yenilikçi uygulamaların enjekte edilmesinin, hizmetin genel kalitesini artırarak Türkiye'nin turizm endüstrisine önemli bir katkı sağladığını ortaya koymaktadır.

Türkiye Yükseköğretimindeki Turizm Stajlarında Üniversitelerle İlişkilendirilen Başarı Faktörleri

Üniversiteler, Türkiye yükseköğretimindeki turizm stajlarının sonuçlarını şekillendirmede kilit rol oynamaktadır. Bu

programlardan sorumlu akademisyenlerin, bir stajdan beklenen mezun öğrenci öğrenme çıktılarını net bir şekilde anlamaları gerekmektedir. Bu, uygulama içeriğinin, tasarımının ve yapısının yanı sıra stajların geniş çalışma programlarına nasıl entegre edildiğinin titiz bir planlamasını gerektirmektedir (Agoston ve ark., 2017, s. 418; Baert ve ark., 2021; Ross & Elechi, 2002, s. 297). Türkiye'deki üniversitelerde yapılan çalışmalar, turizm alanındaki stajlarının benzersiz doğasını tekrarlamakta ve geleneksel sınıf öğretimine kıyasla farklı bir müfredat ile pedagojik yaklaşım gerektirdiğini vurgulamaktadır (Özdemir, 2019, ss. 238–240; Karaman & Artan, 2022, s. 113).

Akademisyenlerin stajları koordine etmedeki rolü, öğretimin ötesine geçer ve sayısız idari ve yönetim sorumlulukları içermektedir (Binder ve ark., 2014, s. 73). Stajyerlerin iş deneyiminin olmaması nedeniyle, Türkiye'deki lisans veya ön lisans turizm stajları genellikle daha fazla yönlendirme ve destek talep etmektedir (Rogers ve ark., 2021). Bu durum alanda yapılan birkaç araştırma tarafından da doğrulanmıştır (Güler & Olgaç, 2010, s. 227; Özdemir, 2019, s. 240). Bir araştırma staj sürecinde öğrencilere rehberlik etmek için atanmış mentörlerin—ister endüstri profesyonelleri, ister uzman girişimciler, isterse eski stajyerler olsun—ihtiyacını vurgulamaktadır. Mentörler, başvuruları doldurmaktan Türkiye'deki turizm endüstrisi içindeki organizasyonel kültürü anlamaya kadar yeni stajyerlere bir dizi aktivitede yardımcı olabilirler (Jeske & Linehan, 2020, s. 245).

Başka bir kritik yön, akademisyenlerin performansa dayalı çıktılarının ölçülmesidir. Spezi ve diğerleri (2018), geleneksel akademik yayınların başarı için tek ölçüt olmaması gerektiğini öne sürmektedir (Spezi ve ark., 2018, s. 137). Bunun yerine, turizm kapsamındaki stajların üniversite-endüstri ortaklığının etkinliği, endüstri işbirlikleri ve yeniliklerin (hizmet çeşitliliği kapsamında) kalitesi ve miktarı gibi somut sonuçlarla değerlendirilmelidirler (Loughran, 2016). Türkiye'deki turizm lisans programlarının staj yönetmelikleri ve turizm işletmelerinde yöneticilerin mesleki staj ve stajyerleri değerlendiren araştırmalar, Türkiye'deki turizm kapsamında yapılan stajlarının çok boyutlu doğasını yakalayan daha kapsamlı bir değerlendirme sistemini savunmaktadır (Çokal ve ark., 2019, ss. 202–218; Demir & Demir, 2014, s. 18).

Turizm endüstrisindeki İnovasyon Odaklı Stajlar (İOS) başarılı olacaksa, üniversiteler programlarını yenilik merkezli modellere göre uyarlamalıdır. Georgia Institute of Technology gibi kurumlar iyi örnekler olarak hizmet etmektedir. Çünkü yeniliği organizasyonel misyonlarına entegre etmişlerdir (Youtie & Shapira, 2008, s. 1188). Bu doğrultuda, Türkiye'deki üniversiteler, öğrenciler ve turizm endüstrisi arasında bilgi alışverişini teşvik eden inovasyon merkezleri oluşturmalıdır. Ayrıca üniversitelerin, hem öğrenciler hem de akademisyenler arasında ağ kurmayı, işbirliğini ve disiplinlerarası etkileşimi teşvik eden bir kültür yetiştirmeleri gerektiği de çalışmalarda önerilmektedir (Yenen & Boz, 2022, s. 171).

Mevcut üniversite altyapısının derinlemesine bir incelemesi, programın uygulanmasını önemli ölçüde kolaylaştırabilir. Türkiye'nin turizm endüstrisindeki benzersiz zorlukları ve fırsatları tanıyarak, bu araştırma, Türkiye yükseköğretimindeki turizm stajlarının başarısına katkıda bulunan faktörlere kapsamlı bir genel bakış sağlamayı amaçlamaktadır.

Türkiye Yükseköğretimi Turizm Eğitiminde Üniversite-Endüstri İlişkinin Başarılı Yönetimi

Türkiye'deki üniversiteler ile turizm endüstrisi arasında güçlü bir bağ oluşturmak ve sürdürmek, özellikle fikri mülkiyet ayrımı ile

hizmetler söz konusu olduğunda hayati öneme sahiptir. Özellikle, stajları sırasında öğrencilerin yenilikçi turizm çözümleri tasarladığı veya hatta yeni turizm ürünleri kavramsallaştırdığı durumlar olmuştur (Pikkemaat ve ark., 2019, s. 184; Sigalat-Signes ve ark., 2020, s. 96). Bu yenilikler genellikle, turizm-inovasyon çalışmalarında vurgulandığı gibi, çeşitli turizm alanlarındaki gerçek dünya deneyimlerinden kaynaklanmaktadır. Fikri mülkiyet haklarının açık bir şekilde belirlenmesi gereklidir (Gretzel ve ark., 2015, s. 179). Böylece üniversite-endüstri ittifakını tehlikeye atabilecek olası anlaşmazlıkların önüne geçilmiş olur (Zhang & Yi, 2023).

Türkiye’de üniversiteler ile turizm endüstrisi arasındaki işbirliklerinin uzun ömürlü olmasını sağlamak, sadece resmi anlaşmalar oluşturmanın ötesinde çabalar gerektirir. Türkiye’deki bir çalışmaya göre, endüstri ortakları ile güven oluşturmak ve bu güveni beslemek çok önemlidir (Çakinberk ve ark., 2014, s. 91). Bu duygu, Ahmad ve Buttle (2002) tarafından da ifade edilmektedir. Bu durum akademi-endüstri ilişkisinde misafir sadakati veya memnuniyeti sağlama gibi stratejilerin faydalı olabileceğini öne sürmektedir (Ahmad & Buttle, 2002, s. 149). Turizm endüstrisinin evrilen ihtiyaçlarını anlayarak ve buna göre uyum sağlayarak, üniversiteler öğrenci yerleşimleri için sürekli bir endüstri ortağı akışı sağlayabilir. Böylece öğrenci deneyimini zenginleştirerek öğrenmeye uygulamalı bir yaklaşım sağlanmış olacaktır.

Türkiye yükseköğretimindeki turizm staj çalışmaları, turizm eğitiminde staj koordinatörü kilit rolünü vurgulamaktadır (Asmalı & Topkaya, 2021, s. 107). Bu yönetici, genellikle akademi ve endüstri arasında bir köprü işlevi gören, her iki alanın inceliklerinde iyi bilgili güvenilir bir figür olmalıdır. Endüstri verimlilik, netlik ve duyarlılık niteliklerini aramaktadır. Yerleşim yöneticisi, öğrenci yeterlilikleri ile iş gereksinimleri arasında ortak bir uyum sağlamalı ve aynı zamanda sorunsuz bir mülakat sürecini kolaylaştırmalıdır. Ayrıca Liu ve Gibson (2015) tarafından vurgulandığı gibi, teknoloji-deki ilerlemeler, bu süreçleri hızlandırma fırsatları sunmaktadır (Liu & Gibson, 2015). Stajyerler ve endüstri bağlantıları üzerinde kapsamlı veri tutmak için web portalları uygulamak, birçok üniversitenin benimsemeyi düşünebileceği modern bir yaklaşımdır. Böylece şeffaflık ve verimlilik birlikte sağlanabilir. Özetle, Türkiye yükseköğretimindeki turizm eğitimi ile stajlarında üniversite-endüstri ilişkisinin başarılı yönetimi; net iletişim, güven ve teknolojik ilerlemeleri kullanmaya bağlı gibi gözükmektedir.

Türkiye Yükseköğretimindeki Turizm Stajlarında Üniversite-Öğrenci İlişkisinin Başarılı Yönetimi

Üniversiteler ve öğrenciler arasındaki ortak ilişki, Türkiye’de turizm kapsamındaki stajların başarılı bir şekilde yürütülmesinde kilit rol oynamaktadır (Mekawy & Abu Bakr, 2014, s. 41). Öğrencilerin, akademik ortamlardan edindikleri teorik bilgileri turizm endüstrisi işletmelerinde pratik uygulamalara sorunsuz bir şekilde çevirmeleri zorunludur. Bu alanda yapılan araştırmalarla kanıtlandığı üzere, Türk akademik çevrelerinde sıkça karşılaşılan bir görüş, öğrencilerin sınıfta öğretilen kavramları profesyonel ortamlara taşıma ve uygulamada zaman zaman zorlandığı yönündedir (Özdemir ve ark., 2015, s. 265). Bu boşluk, üniversitelerin yapılandırılmış öğrenme ortamı ile işletmelerinin güncel, dinamik ve çoğu zaman yapılandırılmamış doğası arasındaki belirgin farka bağlanabilir.

Buna ek olarak, bazı öğrencilerin işletmelerde gerçekleşen gayri resmi ve tesadüfi öğrenmeyle başa çıkmakta zorlandığı vurgulanmaktadır (Marsick ve ark., 2017, s. 27). Bu tespit, onların alışkın oldukları resmi öğrenmeyle keskin bir zıtlık oluşturmaktadır (Eaton, 2010). Türkiye’de yapılan turizm çalışma bulgularıyla bu

sonuç örtüşmekte (Abay Beşikçi & Esentaş Deveci, 2023, s. 2210) ve akademisyenlerin pedagojik yaklaşımlarına turizm endüstrisinden daha fazla pratik örnek ve gerçek uygulama hikayeleri veya tecrübeleri eklemeleri gerektiğini vurgulamaktadır (Oflaz & Özer, 2021, s. 1449).

Teorik ile pratik arasındaki boşluğu kapatmak için, üniversitelerde stajlar sırasında ‘tekarlanan uygulamalar’ kritik önem taşımaktadır. Bu tür uygulamalar, öğrencileri akademik teori ile turizm endüstrisindeki yerinde yapılan uygulama ve görevler arasında bir uzlaşmaya zorlamaktadır (Ripamonti ve ark., 2018, s. 751). Ayrıca, bu kapsamda yapılan staj çalışmaları, özellikle öğrencilerin yenilikçi becerileri etrafında merkezlenmiş olan refleksif uygulamaların önemini vurgulamaktadır (Altın & Süvari, 2021, s. 623; Demirören ve ark., 2016, s. 466; Gülpınar, 2021, s. 82). Özellikle, bu beceriler ilişkilendirme, sorgulama, gözlemleme, deney yapma ve ağ kurma gibi yetenekleri vurgulamaktadır. Ancak sorumluluk yalnızca öğrencilerin üzerinde değildir. Üniversitelerin de öğrencilere, stajlarına başlamadan önce bu yenilikçi becerileri geliştirecek bir hazırlık eğitimi sağlamaları aynı derecede önemlidir. Arşiv Dünyası Dergisi tarafından yayınlanan bir çalışma, staj müfredatına özel aktivitelerin entegrasyonunu önermektedir (Yalçınkaya & Saydam, 2018, s. 2). Bu aktiviteler, öğrencilerin işletmelerin güncel senaryolarında yenilikçi becerilerin uygulaması üzerine iç gözlem ve yansıma yapmalarını zorunlu kılmalıdır. Özünde, Türkiye yükseköğretimindeki turizm stajlarının başarısı, uyumlu bir üniversite-öğrenci ilişkisine bağlıdır. Teorik bilgi ile pratik uygulamayı bir araya getiren uygun bir ortam yaratarak Türkiye’deki üniversiteler, öğrencilerini sadece stajları için iyi hazırlamakla kalmaz aynı zamanda turizm endüstrisine anlamlı bir şekilde katkıda bulunabilecek ve işletmelerin istediği şekilde donatmış olurlar.

Türkiye’nin Turizm Endüstrisinde Endüstri-Öğrenci İlişkisinin Başarılı Yönetimi

Türkiye’nin turizm endüstrisi bağlamında, endüstri denetmenleri öğrenme sonuçlarının gerçekleşmesinde önemli bir etkiye sahiptir (Şit, 2016, s. 101; Wiyono ve ark., 2021). Endüstri-öğrenci ilişkisi inceleyen bir çalışma, endüstri mentorlerinin stajyerlerin profesyonel beceri ve tutumlarını şekillendirmedeki rolünü vurgulamakta ve böylece staj deneyimini zenginleştirmektedir (Olçay ve ark., 2017, s. 65). Stajyerlerin, işletme zorluklarına uyum sağlamaları beklenirken, genellikle öğrenmelerini optimize etmek için ağ kurma becerilerini kullanmaktadırlar (Inceoğlu ve ark., 2019). Bu yönde önde gelen bir araştırma, bu durumu doğrulamakta ve üretken stajyer-denetmen ilişkilerini kolaylaştırmada kişilerarası becerilerin önemini vurgulamaktadır (Durmuş & Usul, 2013, s. 1).

Ancak, stajyerler ve denetmenler arasındaki “uyum”—kendi profesyonel sorumluluklarını yerine getirirken öğrenci öğrenme deneyimini en üst düzeye çıkarmayı amaçlayan—bir zorluktur (Choy & Yeung, 2023, ss. 1–2; Holyoak, 2013). Öğrenciler teorik bilgileri pratik senaryolara etkili bir şekilde uygulayabildiklerinde, bu uyumu sağlamak daha kolay bir hal alacaktır (Van Ryneveld ve ark., 2020, ss. 1–5). Paralel bir çalışma, işletmelerin genellikle turizm kapsamındaki stajları, personelinin mentörlük yeteneklerini güçlendirmek için fırsatlar olarak gördüğünü ortaya koymuştur (Yağcı ve ark., 2019, s. 1244).

Yine de Türkiye’nin turizm alanlarındaki stajyerler, genellikle rolleri ve sorumlulukları hakkında bir anlam elde etmek için organizasyon içinde bir veya iki anahtar bireye sıklıkla bağımlıdırlar (Cankül & Sezerel, 2019, s. 471). Bu bağımlılık, öğrencilerin staj yaptıkları işletmelerde geçirdiği sınırlı zaman nedeniyle hayal kırıklığı da

yaratabilir (Holyoak, 2013). Bu bağlamda yapılandırılmış oryantasyon programlarının bu tür zorlukları hafifletebileceği öne sürülmektedir (Atay & Çolakoğlu, 2019, s. 401; Çaylan ve ark., 2016, s. 241).

Özellikle Türkiye'nin turizm endüstrisindeki İnovasyon Odaklı Stajlar (İOS) kapsamında, denetmenlerin yenilikçi düşünceyi besleyip destekleme yeteneğine sahip olmaları önemlidir. Ayrıca, ağ kurma ve disiplinlerarası fikir üretme fırsatlarını kolaylaştırmaları gerekir. Türkiye'de turizm alanında yapılan çalışmalar, yenilik yönetimi konusunda geçmişe sahip denetmenlerin daha üretken bir öğrenme ortamını teşvik etme eğiliminde olduğunu doğrulamaktadır (Atsız & Kızılırmak, 2016, ss. 1-8; Bozkurt & Göral, 2013, s. 91; Tüzünkan, 2016; Yıldırım, 2021).

Materyal ve Yöntemler

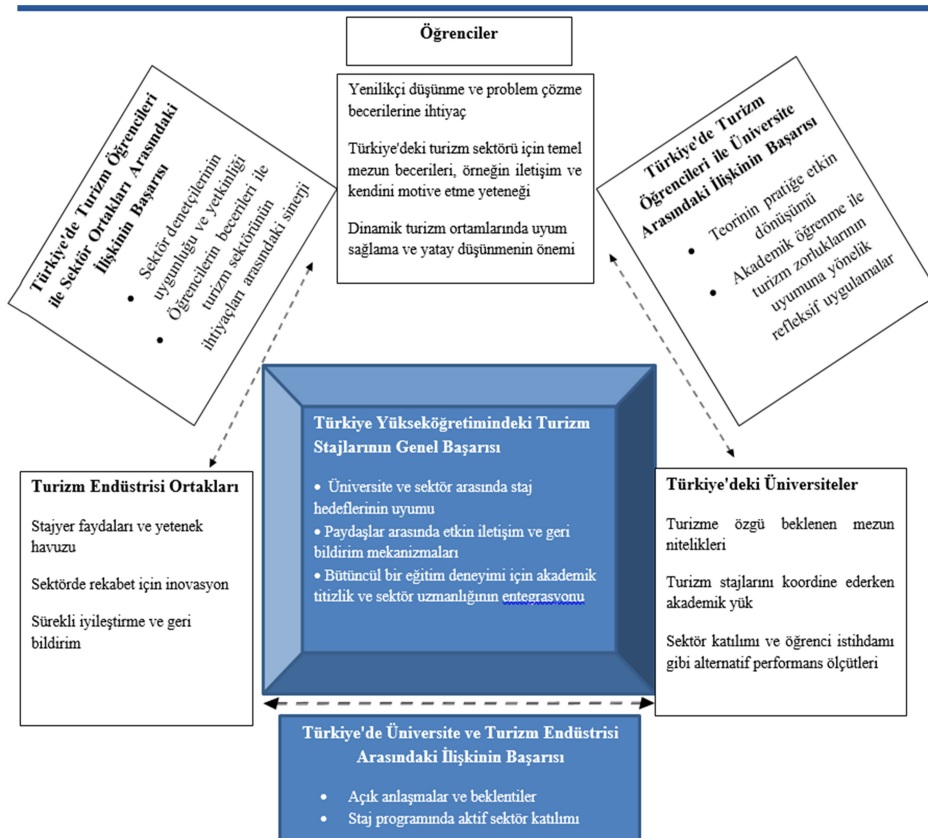
Teorik Çerçeve: Türkiye'de Turizm Stajlarının Başarılı Tasarımı ve Uygulaması

Taraflar arası bağımlılık çerçevesini temel alarak, bu makale öğrenciler, turizm endüstrisi ve üniversitelerden türetilen faktörlerin bütüncül bir karışımını sunmaktadır. Bu faktörler topluca Türkiye yükseköğretiminde turizm stajlarının başarılı tasarımı ve uygulamasına katkı sağlamaktadır. Standart stajlarla karşılaştırıldığında, Türkiye yükseköğretimindeki turizm stajları sadece iş yerleştirme bileşenini değil aynı zamanda hızla gelişen turizm endüstrisine ayak uydurabilen bir inovasyon yönünü de yönetmek zorundadır. Türkiye'deki üniversitelerden elde edilen bulgular, bu tür stajların başarısının, akademik titizlik ve sektör uzmanlığının dengeli bir entegrasyonuna dayandığını göstermektedir (Budakoğlu ve ark., 2013; Uzun & Öksüz, 2021, s. 21). Bu programlar, öğrencilere

sadece bir "fırsat kapısı" sunmanın ötesine geçmektedir. Turizm endüstrisine hazır olmalarının yanı sıra öğrencileri inovasyon odaklı yeni profesyonellerden oluşan bir nesli yetiştirmeyi hedeflemektedir (Yılmaz & Kılıç, 2016). Bu teorik çerçeve, Türkiye'deki üniversitelerde gerçekleştirilen araştırmalarla daha da desteklenmektedir. Araştırmalar, turizm kapsamındaki stajların da disiplinlerarası öğretimin ve deneysel öğrenmenin önemini vurgulamaktadır. Üniversite, öğrencilerin gerçek dünya zorlukları ile tanışmalarını ve fırsatlardan faydalanabilmeleri için sektör ortaklarıyla işbirliği yapar, böylece akademik ve pratik becerilerini zenginleştirir (Herbout ve ark., 2008, s. 729).

Aşağıda Şekil 2'deki diyagram, turizm kapsamındaki stajlara dengeli bir yaklaşımı resmetmektedir. Bu şekil, öğrenciler, sektör ve üniversite olmak üzere üç taraflı paydaşları gösterirken Türkiye turizmi bağlamında başarılı bir staj deneyimi oluşturmak için nasıl keşistiklerini vurgulamaktadır (Şekil 2). Diyagram, bu karmaşık ilişkileri aslında temelde özetlemektedir. Her paydaş grubunun masaya benzersiz katkılar getirdiğini gözler önüne sermektedir. Örneğin, üniversiteler akademik temeli ve pedagojik yapıyı sağlarken, turizm endüstrisi alt sektörleri ile pratik deneyim ve potansiyel istihdam sunmaktadır. Bu ortaklık öğrencilerde heyecan ile birlikte yeni perspektifler, öğrenmeye ve inovasyona olan bir isteklilik getirmektedir. Tüm bu unsurlar, etkili bir şekilde yönetildiğinde, sadece öğrencilere değil aynı zamanda Türk turizm endüstrisine ve akademisine de değer katan canlı bir ekosistem oluşturmaktadır (Esen & Uyar, 2012, s. 620).

Şekil 2'in gösterdiği gibi Türkiye'deki turizm kapsamındaki stajların başarılı tasarımı ve uygulanması öğrenciler, turizm endüstrisi ve

Şekil 2. İnovasyon Odaklı Turizm Staj

üniversiteleri içeren toplu bir çabayı gerektirmektedir. Türkiye’de standart stajlarda, turizm endüstrisi, öğrencilere genel ve turizme özgü beceriler kazandırma fırsatı sunmaktadır. Aynı zamanda akademik içgörülerin gerçek dünya ortamlarına uygulanmasını da beraberinde gerektirmektedir (Keleş & Demirdağ, 2019, s. 332). Ancak Türkiye yükseköğretimindeki turizm stajları, endüstriye taze perspektifler ve yeni problem çözme yaklaşımları sunabilecek inovasyon odaklı profesyoneller yetiştirmeyi hedeflemektedir. Bu nedenle, endüstri ortaklarının elde edebileceği faydalar ve inovasyona olan istekleri, programın başarısı için belirleyici olacaktır. Aynı zamanda, inovatif düşünme ile ilişkilendirilmiş becerilere ve turizm endüstrisi için vazgeçilmez olan mezuniyet niteliklerine sahip öğrenciler kritiktir. Üniversiteler ise bu ihtiyaçlara uygun programlar oluşturarak, akademik titizlik ve endüstri uzmanlığını bir araya getirerek öğrencilere sadece bir “fırsat kapısı” sunmaktan daha fazlasını teklif edebilir (Bozoğlu & Ciğerim, 2022, s. 146). Şekil 2’de merkez kutuda vurgulandığı gibi, tüm paydaşlar arasında beklentiler, amaçlar ve hedefler konusunda karşılıklı bir anlayış olmalıdır. Etkili iletişim mekanizmaları, ister resmi ister gayri resmi olsun, öğrenci sunumları, yansıtıcı denemeler veya anketler gibi sürekli geri bildirim için yerinde olmalı ve kullanılmalıdır (Perea & Brady, 2017, s. 1052).

Ayrıca, paydaşlar arasındaki ilişkiler, stajın başarısı için vazgeçilmezdir. Endüstri ortaklarının kaynak taahhüdü, öğrencilerin stajın başarısına dair algılarını önemli ölçüde etkileyebilir (Renganathan ve ark., 2012, s. 180). Ek olarak, teorik öğrenmenin endüstri pratiğine ne ölçüde çevrildiği, öğrencinin stajdaki katılım seviyesini etkiler. Genellikle, bir endüstri katılımı yöneticisi veya staj koordinatörü, endüstri ve üniversite arasındaki ilişkiyi denetler. Hem resmi hem de gayri resmi anlaşmalar, endüstri katılımı aktiviteleriyle birlikte, Türkiye’deki turizm endüstrisi ve üniversiteler arasındaki ilişkiyi daha da sağlamlaştırabilir.

Türkiye Yükseköğretimindeki Turizm Stajlarına Taraflar Arası Bağımlılık Yaklaşımının Uygulanması

İnovasyon Odaklı Staj (İOS) Programının Mantığı

Türkiye’de turizm eğitiminde staj kavramı, eğitim müfredatının öğrencileri endüstrideki gerçek dünya zorlukları için nasıl hazırladığına dair kapsamlı bir anlayışı gerektirmektedir. Bu stajlara katılmanın ön koşulu yalnızca akademik durum temelli değildir. Bunun yerine, akademik performans, kişilerarası beceriler, motivasyon, iletişim yetenekleri ve turizm endüstrisinde başarıya olan genel istek gibi etkili bir kombinasyondur. Bu değerlendirmeler, hem resmi sınıf etkileşimlerinden hem de akademik ortamın dışındaki gayri resmi danışmanlardan çıkarılmıştır. Öğrencilerin becerilerini, hedeflerini ve özellikle turizm yönetimi ve inovasyon konusunda derin bir anlayış gerektiren zorlu ve talepkar stajlar için uygunluğunu anlamak için genellikle uzun saatler ayrılmaktadır (Crossman & Clarke, 2010, s. 599; Koens ve ark., 2018).

Bu çok yönlü değerlendirme metodolojisi, yazarın deneyimine özgü değildir. Fakat Türkiye’de bütüncül öğrenci gelişimine vurgu yapan daha geniş bir eğitim kültürünü yansıtmaya çabası olarak görülebilir. Dahası öğrencilerle gayri resmi etkileşimler, öğretim üyelerine öğrencilerin entelektüel merakı, problem çözme yetenekleri ve inovasyon potansiyeli gibi konular hakkında ek perspektifler sunarak dinamik olarak gelişen turizm endüstrisinde kritik role sahiptir (Alsos ve ark., 2014, ss. 5–18; Nguyen ve ark., 2023, s. 1645).

Öğrenciler stajlarına katıldığında, genellikle sadece stajyerler olarak değil, aynı zamanda stajyer yöneticiler veya yardımcı

koordinatörler olarak turizm veya konaklama organizasyonlarına entegre edilirler. Buradaki beklenti çok yönlüdür. Bir yandan, öğrencilerin akademik yolculukları sırasında edindikleri teorik bilgi ve en iyi uygulamaları organizasyonel ortama aktarmaları beklenmektedir. Misafir hizmeti prosedürlerinin denetlenmesi, hizmet teslim mekanizmalarında olası yeniliklerin geliştirilmesi ve önerilmesi (Tagues ve ark., 2021, s. 11), yeni turizm paketleri veya etkinliklerin kavramsallaştırılması ve hatta uygulanması gibi çeşitli sorumluluklarla görevlendirilebilirler (Liao & Chuang, 2020, s. 230; Mancini ve ark., 2022, s. 819). Buradaki amaç, yalnızca endüstriye bir hizmet sağlamak değil, aynı zamanda öğrenciler için de zengin, entelektüel olarak uyarıcı ve pratik olarak faydalı bir öğrenme ortamı oluşturmaktır (Serdyukov, 2017, s. 4; Naaman ve ark., 2019, s. 88).

Türkiye’deki turizm endüstrisi, uzun süredir devam eden endüstri uygulamalarına taze bir perspektif getiren stajyerlerin değerini giderek daha fazla anlamaktadır. Bu nedenle, amaç bu stajyerleri geçici stajyerler olarak değil, göz önünde bulundurulması gereken içgörülere sahip yetiştirmekte olan profesyoneller olarak stratejik bir şekilde konumlandırmaktır. Bu yükseltilmiş konumlandırma, öğrencilerin deneyimli endüstri profesyonelleriyle anlamlı diyaloglar ve problem çözme tartışmalarına katılmalarını sağlar, onları görevlerine motive eder. Ayrıca, temel veri girişi veya dosyalama gibi az veya hiç bilişsel veya yaratıcı çaba gerektirmeyen görevlere atanmalarını engeller. Maalesef bu ve benzeri uygulamalar ne yazık ki daha az düşünülerek tasarlanmış staj programlarında sıklıkla olmaktadır (Sağlık, 2014).

İşte bu taraflar arası bağımlılık yaklaşımı, Türkiye yükseköğretimindeki turizm stajlarının tasarlanması ve uygulanması için uluslararası en iyi uygulamalarla uyumlu olmakla birlikte, Türkiye’deki akademik ve endüstriyel görünümün özelliklerine uygun etkin bir yaklaşımdır (Karacıl & Çınar, 2021, s. 895). Bu yaklaşım, staj deneyiminin nihai başarısında, öğrencileri profesyonel yolculukları için hazırlayan, turizm endüstrisi ve akademik kurumlar arasında iyi kalibre edilmiş, karşılıklı faydalı bir etkileşimin bir fonksiyonu olduğunu kabul ederek her bir paydaşın yalnızca staj deneyimine katkıda bulunmakla kalmayıp aynı zamanda değer elde etmesini sağlar. Böylece tüm taraflar için sürekli bir iyileştirme ve değer katma döngüsü oluşturulacaktır.

Türkiye Yükseköğretimindeki İnovasyon Odaklı Turizm Stajlarına Katılım için Ön Koşullar

Türkiye üniversitelerinde inovasyon odaklı turizm stajlarına katılım rasgele olmamalıdır. Öğrenciler, turizm kapsamındaki stajlarının hedefleriyle uyumlu belirli kriterlere göre titizlikle seçilmelidir. Tablo 1’de belirtildiği gibi, bu stajlara katılmayı arzulayan öğrenciler için belirli eğitimsel ve beceri temelli ön koşullar kritik olarak kabul edilmelidir. Bu ön koşullardan biri turizm yönetimi veya turizmde inovasyon üzerine odaklanan bir üçüncü yıl dersinin başarıyla tamamlanması olabilir. Bu ders, öğrencilerin turizm yönetimi, pazarlama ve inovasyon konusunda sağlam bir anlayışa sahip olmalarını sağlayarak onları stajın çok yönlü talepleri için hazırlayacaktır. Bu dersin etkinlikleri, belirli misafir demografilerine yönelik benzersiz turizm paketleri geliştirmekten hizmet çeşitlendirmeye ve yeni turizm girişimlerinin uygulanabilirliğini ölçmek için kapsamlı pazar analizleri yapmaya kadar değişebilir.

Ayrıca, ders, öğrencilere inovasyon okuryazarlığı kazandırmayı amaçlayacaktır. Bu da henüz var olmayan yenilikçi turizm ürünleri veya hizmetlerini geliştirme yeteneğini içermektedir. Kapsayacağı

Tablo 1.
Öğrencilerin Turizm Yönetimi ve Geliştirme Kapsamında İncelediği Konular

Kategori	Detaylar
Özgü (Spesifik) Konular	Turizm İş Stratejileri, Turizm Yönetim Süreci, Turizm Fırsatlarının Belirlenmesi, Turizm İşletmeciliğinde Yaratıcılık, Turizm Yönetiminde Problem Çözme, Turizm Projesi Değerlendirmesi, Turizmde SWOT Analizi, Turizmde PESTEL Analizi, Stratejik Turizm Planlama, Turizm Stratejilerinin Uygulanması, Turizm Pazar Araştırması, Turizm Destinasyonunun Yönetilmesi
Özel Konular	Sürdürülebilir Turizm Gelişimi, Kültürel ve Miras Turizmi, Turizmde Etkinlik Yönetimi, Turizmde Kriz Yönetimi, Turizmde Kalite Yönetimi, Turizmde Misafir İlişkileri Yönetimi, Sosyal Medya ve Turizm Pazarlaması, Turizm İşinde Dış Kaynak Kullanımı, Turizm İnovasyon Yönetimi
İnovasyon Araştırma Becerileri Eğitimi	Turizmde Tasarım Düşüncesi, Turizmde Paydaş Analizi, Turizm Markalaşma Atölyeleri

konular, yeni turizm deneyimleri için değer önerileri oluşturmak, ürün konumlandırmasını belirlemek için rekabet analizleri yapmak ve hatta karlılığı değerlendirmek için satış tahminleri yapmak gibi görevleri içerebilir. Bazı durumlarda, öğrencilere fikirlerini, akranlarından oluşan sanal bir yönetim kuruluna bile sunma fırsatı verilebilir.

Akademik hazırlanmanın ötesinde, öğrencilerin ayrıca staj yerleştirme koordinatörü tarafından organize edilen beceri geliştirme atölyelerine katılmaları da gerekmektedir. Bu atölyeler, iletişim, takım çalışması ve sektöre özgü yetkinlikler gibi turizm endüstrisine sorunsuz bir şekilde entegre olmak için gerekli profesyonel becerileri geliştirmeyi amaçlar (Yılmaz & Kılıç, 2016). Bu atölyelerde öğrenciler, profesyonel davranış, misafir ilişkileri ve akademik bilgilerinin pratik uygulamaları için endüstrinin beklentilerini karşılamaya hazırlanırlar.

Böylece, Türkiye yükseköğretimindeki turizm stajları için yapılandırılmış ön koşullar, seçilen öğrencilerin sadece turizm ve inovasyonun akademik teorilerinde iyi derecede bilgiye sahip olmalarını sağlamakla kalmayıp aynı zamanda endüstriye başarılı bir şekilde entegre olmak için gerekli pratik becerileri de kazanmalarına yardımcı olacaktır. Bu kapsamlı hazırlık, Türkiye’de turizm stajyerlerini daha geleneksel stajlardaki akranlarından ayıracak ve onları yalnızca stajyer olarak değil, yeni yetişen profesyoneller olarak konumlandıracaktır.

Tartışma ve Sonuç

Türkiye yükseköğretimindeki turizm stajlarının dinamik ve karmaşık yapısı, akademik kurumlar, akademisyenler, endüstri ortakları ve öğrenciler arasında baş döndürücü bir etkileşim sunmaktadır. Bu inceleme, bu karmaşık ilişkileri aydınlatmakla birlikte stajları sadece tamamlayıcı eğitim deneyimleri olarak değil, Türkiye’nin daha geniş eğitim ve ekonomi stratejilerinin temel unsurları olarak konumlandırmaktadır. Bu etkileyici bakış açısı, genellikle stajların akademik ortamlardaki rolünü marjinalleştiren literatürdeki mevcut perspektiflerine karşı görüş sunmaktadır.

Akademik camianın rolü söz konusu olduğunda, Türkiye’nin yaklaşımı, genellikle akademik kurumları ikincil bir role yerleştiren Batı modellerinden önemli ölçüde sapmaktadır. Türkiye’de, akademik kurumlar, kavramsallaştırma ve uygulamadan değerlendirmeye kadar stajların tüm yönlerinde derinlemesine yer almaktadır (Bümen & Aktan, 2016, s. 1123). Örneğin bu yönde bazı çalışmalarda fakülte üyelerinin müfredatla yakından uyumlu staj fırsatları oluşturmak için yerel turizm ajanslarıyla işbirliği yaptığı programları vurgulanmaktadır (Akay ve ark., 2018, s. 212; Bümen & Aktan, 2016, ss. 1135–1139). Bu umut verici entegrasyona rağmen, akademi ile endüstri beklentileri arasındaki uyumsuzluk gibi zorluklar ise hala devam etmektedir (Doğru & Meçik, 2018, s. 1581). Akademik titizliğin staj programlarında zaman zaman daha fazla pratik veya beceri talepleriyle çatıştığı durumları işaret eden çalışmalar bulunmaktadır. Bu da aslında hala iyileştirme için alan olduğunu göstermektedir (Zimmerman, 1996, s. 4).

Öğrenci deneyimiyle ilgili olarak, stajlar Türkiye’nin turizm endüstrisinde tam zamanlı istihdama geçiş için hayati bir aşama olarak hizmet etmektedir. Çoğu öğrenci olumlu deneyimler bildirirken, özellikle duygusal zeka ve etkili iletişim gibi yumuşak becerilerin geliştirilmesinde eksiklikler bulunmaktadır (Büyükkuru & Çokal, 2018, s. 443). Bu boşluklar, daha dengeli adaylar üretmek için akademi ve endüstrinin çabalarını daha iyi koordine etmeleri gerektiğine işaret etmektedir. Üniversiteler bu tespit edilen boşluğu kapatmayı hedefleyen ‘yumuşak beceri eğitimi’ni staj hazırlık sürecinin bir parçası olarak dâhil ettikleri girişimleri tartışmaktadır (Calforo, 2023).

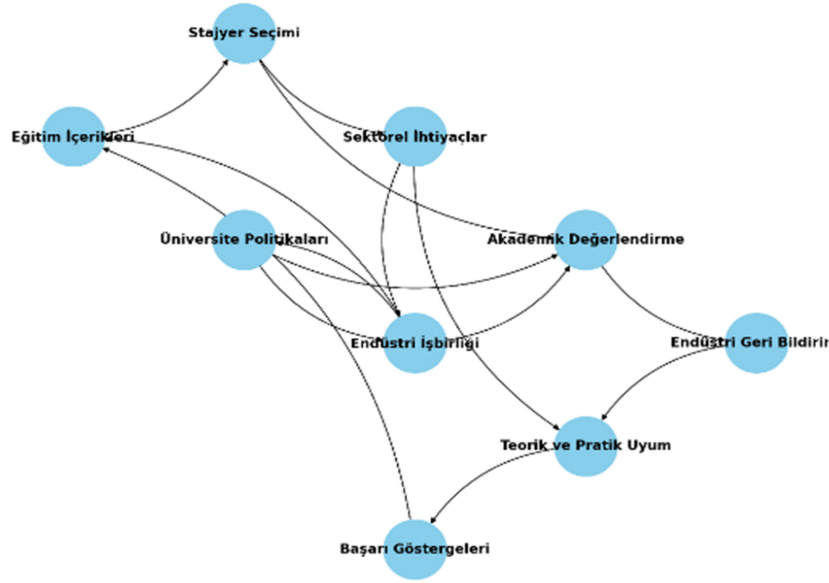
Taraflar arası bağımlılık kavramı, İnovasyon Odaklı Staj (İOS) programının bağlamında özel bir önem kazanmaktadır. Taraflar arasındaki ilişkiler, işlemsel etkileşimleri aşmaktadır ve Brown (2017) tarafından savunulan bütüncül anlayışla uyumlu bir şekilde derinlemesine bağlıdır (Abootorabi ve ark., 2021). Örneğin, bu incelemede sunulan İOS modeli, tüm tarafları içeren geri bildirim döngüleri ve işbirlikçi karar verme mekanizmaları sunan bir teorik çerçeve sunmaktadır. Bu da Türkiye yükseköğretiminde stajların nasıl yönetileceğini ve değerlendirileceğini yeniden tanımlayabilir.

İOS Programının Türkiye’ye Uyum ve Koordinasyonu: Modelleme Analizi

Merkezi düğüm—Akademik-Endüstri-Öğrenci işbirliği—sadece bir buluşma noktası değil, fikirlerin, uygulamaların ve stratejilerin birleştiği bir eritme potasıdır. Başarılı stajların üç temel direği burada bir araya gelir ve ayrılır, bilgi ve geri bildirim sorunsuz bir şekilde akmasını sağlar. Bu çekirdek, programın başarısının akademi, endüstri ve öğrenciler arasında paylaşılan bir sahiplenme ve sorumluluk anlayışına bağlı olduğunu vurgular (Şekil 3).

Bu çerçevede, akademik gözetim üstten aşağıya bir süreç değildir; bu bir fikirlerin döngüsel akışıdır. Fakülte ekibi genellikle çok disiplinlidir, turizmin kapsamlı bir görünümünü sunmak için misafirperlik, pazarlama ve hatta kültürel çalışmalar gibi alanlarda uzmanlığa sahip öğretim üyelerini/elemanlarını içerir. Bu fakülteler genellikle, sadece teorik olarak sağlam değil aynı zamanda pratik olarak uygulanabilir bir müfredat tasarlamak için endüstri liderleriyle istişarede bulunur. Türkiye bağlamında, akademi ve endüstriye maruz kalma için zaman tahsis yüksek derecede kalibre edilmiş bir süreçtir. Bu düğüm, stajların Türkiye’nin turizm endüstrisindeki kültürel önemini de bir yansımasıdır. Bu stajların genellikle tam zamanlı istihdamı garantilemedeki kritik rolü göz önüne alındığında, yüz yüze danışmalar, saha ziyaretleri ve mümkünse uluslararası maruziyeti içeren dengeli bir eğitim programı oluşturma konusunda önemli bir vurgu bulunmaktadır.

Bu modeldeki düğümlerin karmaşıklığı, değerlendirmelerin sadece son noktalar olmadığını, stajın yörüngesini şekillendiren kritik kilometre taşları olduğunu göstermektedir. Bu değerlendirmelerin çok yönlü doğası, onların hem değerlendirici hem de biçimlendirici amaçlar taşıdığından emin olmaktadır. Her

Şekil 3.
İnovasyon Odaklı Turizm Stajı Türkiye Modeli.

değerlendirme aracı, ilk kapsam belgesi veya son yansıtıcı rapor olsun, sadece ölçmek değil aynı zamanda rehberlik etmek için tasarlanmıştır, yapıcı geri bildirimler ve eyleme dönüştürülebilir içgörüler sunmaktadır.

Türkiye’de turizm endüstrisi dinamik, sürekli gelişen ve ülkenin ekonomik canlılığı için kritik öneme sahiptir. Bu düğüm, modelde bir bağlantı elemanı olarak hizmet eder ve endüstri işbirliğinin yalnızca tamamlayıcı bir yön olmadığını, temel bir direk olduğunu vurgulamaktadır. Endüstrinin müfredatı şekillendirmedeki aktif katılımı, programın piyasanın gerçek ihtiyaçlarıyla alakalı ve uyumlu kalmasını sağlar. Bu işbirlikleri genellikle staj döneminin ötesine geçer, daha uzun vadeli araştırma ortaklıkları, bilgi paylaşım platformları ve hatta akademik kurumlar ile endüstri kuruluşları arasında ortak girişimlere yol açmaktadır.

Teorik ve pratik uyum düğümü, tüm modeli sentezler ve onu Türkiye’nin kapsayıcı eğitim ve ekonomi ajandalarıyla uyumlu hale getirir. Bu bir üst yorum olarak hizmet eder. İOS programının detaylı, çok katmanlı ve dinamik yapısının sadece bir akademik egzersiz değil, stratejik bir girişim olduğunu vurgulamaktadır. Bu, Türkiye’nin, özellikle ülkenin kimliği ve refahı için kritik olan turizm gibi endüstrilerde bir eğitim ve ekonomik güç olma geniş vizyonu ile iyi uyum sağlayabilir. Bağlantı düğümleri yalnızca dekoratif değil işlevseldir, bilgi, fikir ve yeniliklerin çok yönlü akışını kolaylaştırır. Geri bildirim döngüleri olarak hareket ederler, modelin statik olmadığını, yeni zorluklara ve fırsatlara uyum sağlama kapasitesine sahip olduğunu garanti etmektedir.

Türkiye’deki staj programlarında zaman tahsisi, genellikle akademik danışmanlık ve pratik deneyim arasında bir denge sağlamaktadır. Ancak, bu alana yönelik araştırmalar tarafından belirtildiği gibi, bu denge her zaman öğrencilerin çeşitli ihtiyaçlarını karşılamamaktadır (Çakır & Yaylagül, 2017, s. 447; Özyürek ve ark., 2016, s. 1233). Örneğin, bazı programlardaki sabit zaman tahsislerinin sınırlamalarını bu araştırmalar tartışmaktadırlar ve daha esnek bir yaklaşımın farklı öğrenme stilleri ile hızlarına uyum sağlayabileceğini önermektedirler.

Benzer şekilde, Türkiye’deki stajlar içinde değerlendirme stratejileri sürekli değişmektedir ve daha çeşitli, kapsamlı ölçütlere doğru ilerlemektedir. Ancak bu değerlendirme yöntemleri bazen akademik kriterlere yönlendirilebilmekte, bu da stajyerlerin karşılaştığı gerçek dünya karmaşıklıklarını göz ardı edebilmektedir. Endüstri merkezli değerlendirme ölçütleri, endüstri denetçilerinden alınan değerlendirmeleri de içerecek şekilde bir öğrencinin performansını daha kapsamlı bir resmini çekebilmek için önerilmektedir.

Türkiye’deki endüstri-akademi işbirliği alanı büyümektedir ancak hâlâ gelişmeye açık bir alandır. Mevcut ortaklıklar sağlam olsa da, daha resmi anlaşmalar bu ilişkileri yükseltebilir. Bu makaledeki çalışmalar, eğitim ve endüstri hedeflerini daha yakından uyumlaştırabilecek olan bu ortaklıkları anlayış, belgeler veya benzeri yasal çerçeveler aracılığıyla resmileştirmenin işbirliğini geliştirebileceğini önermektedir. Özetle, Türkiye yükseköğretimindeki turizm stajları umut verici bir yolda ilerlemektedir, fakat önemli geliştirme fırsatları mevcuttur. Bu çalışma, Türkiye’deki mevcut uygulamaların varolan literatürün çok katmanlı analizi ve kritik değerlendirmesi ile zenginleştirilmiştir. Gelecekteki araştırmalar ve pratik uygulamalar için sağlam bir çerçeve sunmaktadır. Türkiye’deki turizm eğitimi ve endüstrisine hem akademik tartışmalara hem de pratik uygulamalara kritik bir katkı sağlayarak sektörde gelecekteki müdahalelere rehber olabilecek etkili bir anlayış sunmaktadır. Bu çalışmada birçok unsur bir araya getirilerek, Türkiye yükseköğretimindeki turizm stajları başarısının izole edilmiş çabaların bir ürünü olmadığı, eğitim çevreleri, endüstri ortaklıkları ve paydaş katılımı arasındaki karmaşık bir etkileşimin sonucu olduğu açıkça görülmektedir. Bu faktörlerin birleşimi, öğrencilere sadece kapsamlı bir takım sert ve yumuşak beceriler kazandırmakla kalmayıp aynı zamanda Türkiye’de dayanıklı ve dinamik bir turizm endüstrisi oluşturmak için uygun bir zemin yaratmaktadır.

Çalışma, tek tip bir yaklaşımın yetersiz olduğunu açıkça göstermektedir. Bunun yerine, öğrencilerin, endüstrinin ve geniş sosyo-ekonomik bağlamın evrimleşen ihtiyaçlarına duyarlı çok yönlü bir strateji savunduğu da bir gerçektir. Tartışılan teorik çerçeveler sadece akademik egzersizler olarak değil staj programlarını

tasarımı ve uygulanmasında başarılı uygulamaları yerleştirmek için pratik yol haritaları olarak hizmet etmektedir. Ayrıca çalışma, etkili bir staj programının sadece istihdama giden bir yol olmadığını, Türkiye'nin turizm endüstrisinin genel canlılığına ve rekabet gücüne katkıda bulunan karmaşık bir ekosistem olduğunu ifade etmektedir. Bu nedenle, işbirliği girişimine her bir paydaşın benzersiz ancak birbiriyle ilişkili çok çeşitli katkıları getireceği ve bunun tüm paydaşlardan birleşik bir çaba ile mümkün olacağı görülmektedir.

Sonuç olarak, bu kapsamlı araştırmadan elde edilen içgörüler, Türkiye yükseköğretimindeki turizm stajlarının mevcut manzarasını anlamak için yalnızca bir bakış olarak değil, aynı zamanda gelecekteki stratejilerin geliştirilebileceği, sadeleştirilebileceği ve adapte edilebileceği bir temel olarak hizmet etmektedir. Bununla birlikte eğitimciler, politika yapıcılar ve staj deneyimlerini optimize etmeyi ve bu sayede Türkiye'nin küresel turizm endüstrisindeki konumunu güçlendirmeyi hedefleyen endüstri liderleri için paha biçilmez bir onarıcı anlayış sunmaktadır. İlgili paydaşlara şu öneriler sunulabilir.

Bu kapsamlı incelemenin bulguları, yalnızca akademik ilgiyi aşarak, Türkiye yükseköğretimindeki turizm stajları alanında gelecekteki araştırmalar ve pratik uygulamalar için sağlam bir platform sunmaktadır. İnceleme, çeşitli paydaşlar arasındaki karmaşık bağımlılıkları - eğitim kurumları, endüstri ortakları ve stajyerler kendileri - her biri bu programların karmaşıklığına ve başarısına katkıda bulunarak aydınlatmaktadır. Araştırmacılar için, bu çalışmada tanımlanan teorik çerçeveler ve başarı faktörleri daha fazla keşif için çoklu yollar önermektedir. Bu bulguları deneysel çalışmalar aracılığıyla doğrulama ihtiyacı acil bir şekilde mevcuttur. Belki bu araştırmalar kariyer başarısı ve endüstri büyümesi üzerindeki farklı staj modellerinin uzun vadeli etkilerini ölçmek için verileri kullanarak yapılabilir. Türkiye bağlamında diğer büyüyen ya da gelişmiş turizm endüstrisine sahip ülkelerle yapılabilecek karşılaştırmalı çalışmalar da paha biçilmez sonuçlar sağlayabilir.

Eğitimciler ve endüstri liderleri için, gerekli beceriler ve yetenekler üzerine detaylı analiz özellikle aydınlatıcı olabilir. Özellikle eğiticinin eğitimi de göz önünde bulundurulması gereken kritik konulardan birisidir. Bu konudaki yeterliliği, kendisini güncel tutabilme özelliği, sektörü yakından ve ilgiyle takibi gibi alt başlıklar akademisyenlerin gelişimi için yol gösterici olabilir. Turizm endüstrisinin hızla gelişen talepleri göz önüne alındığında, müfredat bu tanımlanan becerileri içerecek şekilde sürekli olarak gözden geçirilmeli ve uyarlanmalıdır. Böylece öğrenciler sadece istihdam edilebilir değil, aynı zamanda endüstri için de paha biçilmez öneme sahip güç veren filizler olarak görülebilecektir.

Politika yapıcılar da bu çalışmadan yararlanarak, eğitim kurumları ve endüstri arasında daha etkili ortaklıklar teşvik eden düzenlemeleri oluşturabilir veya uyarlayabilirler. Turizm endüstrisi Türkiye'nin ekonomisi için hayati öneme sahiptir. Dolayısıyla bu önem, staj programlarının yüksek kaliteli ve endüstri ihtiyaçlarını karşılayabilen özellikte olması için hükümetin katılımını zorlayan bir argüman olarak görülmelidir.

Bu inceleme, staj programlarının başarısını ölçmek için daha standartlaşmış bir yaklaşıma ihtiyaç duyulduğunu da dile getirmektedir. Bu çalışmanın bulgularına dayalı olarak geliştirilecek evrensel bir ölçüt seti, Türkiye'de ve potansiyel olarak ötesinde bir endüstri standardı olarak hizmet edebilir. Özetle, bu incelemenin sonuçları çok boyutlu olmakla birlikte derinlemesine bir şekilde bağlantılıdır ve Türkiye yükseköğretimindeki turizm stajlarını

oluşturan karmaşık ekosistemi yansıtmaktadır. Gelecekteki araştırmalar için temel bir rehber olarak hizmet etmekte ve alandaki gelişmeye kararlı eğitimciler, endüstri paydaşları ve politika yapıcılar için stratejik bir kaynak sunmaktadır.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Declaration of Interests: The author has no conflicts of interest to declare.

Funding: The author declared that this study has received no financial support.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Kaynaklar

- Abay Beşikçi, E., & Esentaş Deveci, M. (2023). Rekreasyon eğitimine ilişkin akademisyen görüşlerinin incelenmesi. *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 8(2), 210–230. [\[CrossRef\]](#)
- Abootorabi, H., Wiklund, J., Johnson, A. R., & Miller, C. D. (2021). A holistic approach to the evolution of an entrepreneurial ecosystem: An exploratory study of academic spin-offs. *Journal of Business Venturing*, 36(5), 106143. [\[CrossRef\]](#)
- Agoston, S. I. G., Igret, R. S., & Marinas, C. V. (2017). Internship programmes—bridge between school and professional life. *Proceedings of the International Conference on Business Excellence*, 11(1), 418–426. [\[CrossRef\]](#)
- Ahmad, R., & Buttle, F. (2002). Customer retention management: A reflection of theory and practice. *Marketing Intelligence and Planning*, 20(3), 149–161. [\[CrossRef\]](#)
- Ahmed, F., Fattani, M. T., Ali, S. R., & Enam, R. N. (2022). Strengthening the bridge between academic and the industry through the academia-industry collaboration plan design model. *Frontiers in Psychology*, 13, 875940. [\[CrossRef\]](#)
- Akay, B., & Şittak, S. (2019). Staj deneyiminin kariyer seçimine etkisi: Trakya bölgesindeki turizm öğrencilerine yönelik bir araştırma. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18), 757–784. [\[CrossRef\]](#)
- Akay, B., Uslu, A., & Sancar, M. F. (2018). Turizm eğitimi alan öğrencilerin staj döneminde yaşadıkları sorunlar: Lisans ve ortaöğretim turizm öğrencileri örneği. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 212–236. [\[CrossRef\]](#)
- Akın, A. (2018). Gastronomi turizmde staj eğitiminin önemi: Gaziantep Üniversitesi örneği. *İğdir Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16, 483–518.
- Akinci, Z. (2015). Meslek yüksekokullarında verilen turizm eğitiminin değerlendirilmesi: Bir odak grup çalışması. *Mediterranean Journal of Humanities*, 5(1), 43–59. [\[CrossRef\]](#)
- Alsos, G. A., Eide, D., & Madsen, E. L. (2014). Introduction: Innovation in tourism industries. *Chapters*, 1–24.
- Altın, M. A., & Süvari, A. (2021). İç mimarlık disiplinde staj uygulaması sorunlarının belirlenmesi. *Sanat Yazarları*, 45, 623–638.
- Altun, Ö., & Cizrelioğulları, M. N. (2019). Zorunlu staj eğitimi alan turizm ve gastronomi öğrencilerinin staj memnuniyetinin incelenmesi: Doğu Akdeniz Üniversitesi örneği (The study of Internship Satisfaction of Tourism and Gastronomy Students Taking Compulsory Internship Training: The Case of Eastern Mediterranean University). *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 7(4), 2447–2465. [\[CrossRef\]](#)
- Aslan, Z., Çoban, G., & Çokal, Z. (2014). Turizm öğrencilerinin staj deneyiminde algıladıkları motivasyonun Herzberg kuramına göre değerlendirilmesi: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Turizm

- Fakültesi örneği. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33, 164–188.
- Asmalı, M., & Topkaya, E. Z. (2021). ESP course in retrospect: A comparative study of needs between pre and post-internship experience students in the school of tourism. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 9(11), 107–141.
- Atay, H., & Çolakoğlu, Ü. (2019). İşe oryantasyon sürecinde yaşanan sorunlar: Kuşadası A grubu seyahat acentaları örneği. *Öneri Dergisi*, 14, 401–432. [CrossRef]
- Ateş, M., & Aşçı, A. U. (2021). Okuryazarlık kavramı ve eğitimle ilişkili okuryazarlık türleri. VII. *TURKCESS Uluslararası Eğitim ve Sosyal Bilimler Kongresi, KKTC, Lefkoşa*, 456–472.
- Atsız, O., & Kızıllırmak, İ. (2016). *Seyahat acentelerinde yenilik yönetimi: Kültürel deneyim üzerine bir uygulama*. Balıkesir 15. Geleneksel turizm Sempozyumu.
- Baert, B. S., Neyt, B., Siedler, T., Tobback, I., & Verhaest, D. (2021). Student internships and employment opportunities after graduation: A field experiment. *Economics of Education Review*, 83, 102141. [CrossRef]
- Belber, B. G., & Kale, E. (2017). The impact of educational applications in public relation tools to preference of working place: A research on tourism faculty students. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(30), 2223–2238.
- Binder, J. F., Baguley, T., Crook, C., & Miller, F. (2015). The academic value of internships: Benefits across disciplines and student backgrounds. *Contemporary Educational Psychology*, 41, 73–82. [CrossRef]
- Bolat, T., Seymen, O., Bolat, O., & Kinter, O. (2017). Turizm sektöründe çalışma koşulları algısı, hizmet verme yatkınlığı ve mesleki yabancılaşma ilişkisi: Turizm eğitim alan öğrenciler açısından bir değerlendirme. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(3), 401–430.
- Boyraz, M. (2020). Turizm işletmeciliği bölümü öğrencilerinin staj deneyimlerinin incelenmesi üzerine bir araştırma. *Turizm ve Araştırma Dergisi*, 9(2), 97–120.
- Boz, M., Yücekaya, P., & Kara, K. (2018). Turizm öğrencilerinin aldıkları eğitimin yeterliliği ve staj hakkındaki algıları: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi örneği. *Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 10(2), 66–82.
- Bozkurt, Ö., & Göral, M. (2013). Otel işletmelerinde yenilik yönetimi otel işletmelerinde yenilik stratejileri. In M. Mesci & Ö. Bozkurt (Eds.), *Otel İşletmelerinde yenilik yönetimi* (1. ss. 91–108). Sidas Yayınları.
- Bozoğlu, O., & Ciğerim, E. (2022). Sürdürülebilirlik, sürdürülebilir kalkınma ve sürdürülebilir üniversiteler. *Socrates Journal of Interdisciplinary Social Studies*, 18, 146–158. [CrossRef]
- Budakoğlu, İ., Coşkun, Ö., Uluoğlu, C., Ayhan, S., Özkan, S., Çağlar, K., & Çakır, N. (2013). Seçmeli stajların oluşturulması: Gazi tip örneği. *Tip Eğitimi Dünyası*, 36, 1–11.
- Bulut, C., & Çulha, O. (2010). The effects of organizational training on organizational commitment. *International Journal of Training and Development*, 14(4), 309–322. [CrossRef]
- Bümen, N. T., & Aktan, S. (2016). Yeniden kavramsallaştırma akımı ışığında Türkiye’de eğitim programları ve öğretim alanı üzerine özeleştiril bir çözümleme. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 22(3), 1123–1144.
- Busby, G. (2003). Tourism degree internships: A longitudinal study. *Journal of Vocational Education and Training*, 55(3), 319–334. [CrossRef]
- Büyükkuru, M., & Çokal, Z. (2018). Turizm rehberliği eğitimi alan öğrencilerin duygusal zekâ düzeyleri ile meslek seçimleri arasındaki ilişkinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 15, 443–474.
- Çakınberk, A. K., Dede, N. P., & Yılmaz, G. (2014). Relationship between organizational trust and organizational silence: An example of public university. *Journal of Economics Finance and Accounting*, 1(2), 91–105.
- Çakır, E., & Yağlağ, Ş. (2017). İşletmelerin stajyer öğrenci kabul kriterlerine ilişkin önem düzeylerinin swara yöntemi ile belirlenmesi: İnsan kaynakları Önlisans öğrencileri üzerine bir araştırma. *Pressademia Procedia*, 3, 447–456. [CrossRef]
- Calforo, A. A. (2023). Challenges and soft skills of student interns. *International Journal of Social Science and Human Research*, 06(3), 06doi. [CrossRef]
- Çalışkan, A., Akkoç, İ., & Turunç, Ö. (2019). Yenilikçi davranış: Bir Ölçek Uyarlama çalışması. *Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(1), 94–111. [CrossRef]
- Cankül, D., & Sezerel, H. (2019). Stajın nasıl geçti? Turizm alanında orta öğretim öğrencilerinin staj deneyimleri. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(3), 471–483. [CrossRef]
- Cavalcanti, A. P., Barbosa, A., Carvalho, R., Freitas, F., Tsai, Y. S., Gašević, D., & Mello, R. F. (2021). Automatic feedback in online learning environments: A systematic literature review. *Computers and Education*, 2, 100027. [CrossRef]
- Çaylan, D. Ö., Akpınarlı, V., & Deveci, D. A. (2016). Öğrencilerin staj programları ile İşe Alım Süreci: Denizcilik sektöründe “Rotamiz Arkas projesi” örnek olay incelemesi. *Manisa: Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 241–264. [CrossRef]
- Çetin, Ş. (2005). Öğrenci stajlarında yararlanılan dersler üzerine ampirik bir değerlendirme: Mersin Turizm işletmeciliği ve Otelcilik Yüksekokulu örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 16(2), 153–169.
- Choy, M. W., & Yeung, A. S. (2023). Person-environment fit: Does it matter for tourism students’ career outcomes in an era of crisis? *Journal of Hospitality, Leisure, Sport and Tourism Education*, 32, 100414. [CrossRef]
- Çokal, Z., Dalkılıç, F., & Büyükkuru, M. (2019). Türkiye’de lisans düzeyindeki turizm rehberliği bölümlerinin staj yönergelerinin mesleğe uyumunun incelenmesi. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(20), 202–218. [CrossRef]
- Coman, C., Țiru, L. G., Meseșan-Schmitz, L., Stanciu, C., & Bularca, M. C. (2020). Online teaching and learning in higher education during the coronavirus pandemic: Students’ perspective. *Sustainability*, 12(24), 10367. [CrossRef]
- Crossman, J. E., & Clarke, M. (2010). International experience and graduate employability: Stakeholder perceptions on the connection. *Higher Education*, 59(5), 599–613. [CrossRef]
- de Villiers Scheepers, M. J., Barnes, R., Clements, M., & Stubbs, A. J. (2018). Preparing future-ready graduates through experiential entrepreneurship. *Education + Training*, 60(4), 303–317. [CrossRef]
- Deitmer, L., Hauschildt, U., Rauner, F., & Zelloth, H. (Eds.). (2012). *The architecture of innovative apprenticeship*, 18. Springer Science & Business Media.
- Demir, M., & Demir, Ş. (2014). Turizm işletmelerinde yöneticilerin mesleki staj ve stajyerleri değerlendirmesi. *Marmara Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6, 18–33.
- Demirdağ, Ş. A., & Keleş, Y. (2019). Turizm sektöründe staj yapan öğrencilerin yaşadıkları psikolojik sorunların örgütsel sessizlikleri üzerindeki etkisi. *Journal of Recreation and Tourism Research*, 6(4), 332–340. [CrossRef]
- Demirören, M., Saka, M. C., Şenol, Y., Şentürk, V., Baysal, O., & Öztuna, D. (2016). The impact of reflective practices on medical students’ attitudes towards mental illness. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 17(6), 466–475. [CrossRef]
- Doğru, B., & Meçik, O. (2018). Türkiye’de endüstri 4.0’in işgücü piyasasına etkileri: Firma beklentileri. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 23, 1581–1606.
- Duran, E., & Gümüş, M. (2013). Turizm lisans öğrencilerinin duygusal emek deneyimlerinin kariyer tercihlerine etkileri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 233–251.
- Durmuş, A., & Usul, H. (2013). Bağımsız denetim maliyetin işbirlikçi oyun modeli yaklaşımıyla minimizasyonu. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 9(18), 1–17. [CrossRef]
- Eaton, S. (2010). *Formal, non-formal and informal learning: What are the differences?*. Spring Institute of Intercultural Learning Newsletter.
- Efendi, M., Akçay, S., & Yağcı, K. (2019). Stajyerler; seyahat işletmesi sahipleri ve yöneticileri bakış açısıyla. *Türk Turizm Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 1244–1259. [CrossRef]
- Emir, O., Pelit, E., & Arslan, S. (2010). Turizm alanında önlisans eğitimi alan öğrencilerin staj öncesi ve sonrası görüşlerinin karşılaştırılması (Afyon Kocatepe Üniversitesi örneği). *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(33), 141–165.

- Ernawati, D. B. (2003). Stakeholders' views on higher tourism education. *Annals of Tourism Research*, 30(1), 255–258. [\[CrossRef\]](#)
- Erşahin, R., & Cankül, D. (2021). Aşçılık alanındaki stajyerlerin mesleki yeterliliklerinin işverenler tarafından değerlendirilmesi: İstanbul örneği (Evaluation of professional competencies of cooking trainees by employers: The case of Istanbul). *Journal of Tourism and Gastronomy Studies*, 9(5), 477–496. [\[CrossRef\]](#)
- Esen, S., & Uyar, H. (2012). Examining the competitive structure of Turkish tourism industry in comparison with diamond model. *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 62, 620–627. [\[CrossRef\]](#)
- Fatma Gül, T., & Volkan, A. (2018). Analysis of industry perceptions and expectations of tourism students: A case study in Turkey. *GeoJournal of Tourism and Geosites*, 21(1), 266–281. [\[CrossRef\]](#)
- Ferrández-Berruoco, R., & Sánchez-Tarazaga, L. (2021). Student work-placements from the company perspective: A case study. *Higher Education, Skills and Work-Based Learning*, 11(4), 888–907. [\[CrossRef\]](#)
- Fobbe, L., & Hilletofth, P. (2021). The role of stakeholder interaction in sustainable business models. A systematic literature review. *Journal of Cleaner Production*, 327, 129510. [\[CrossRef\]](#)
- Fournier, H., & Ineson, E. M. (2010). Closing the gap between education and industry: Skills' and competencies' requirements for food service internships in Switzerland. *Journal of Hospitality and Tourism Education*, 22(4), 33–42. [\[CrossRef\]](#)
- Gretzel, U., Sigala, M., Xiang, Z., & Koo, C. (2015). Smart tourism: Foundations and developments. *Electronic Markets*, 25(3), 179–188. [\[CrossRef\]](#)
- Güler, S., & Olgaç, S. (2010). Lisans düzeyinde eğitim gören öğrencilerin Türk mutfağının tanıtım ve pazarlanmasına ilişkin görüşleri (Anadolu Üniversitesi turizm ve otel işletmeciliği yüksekokulu örneği). *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 28, 227–238.
- Gülpinar, M. A. (2021). Yeni bir anlam çerçevesi/paradigma arayışı. *Tıp Eğitimi Dünyası*, 20(60), 82–100. [\[CrossRef\]](#)
- Herbout, V., Guéguen, N., & Grandjean, I. (2008). Foot-in-the-door application in organization: How employees could be more effective. *European Journal of Scientific Research*, 21(4), 729–735.
- Hjalager, A. M. (2015). Turizmde değiştiren 100 yenilik. Çev. Ozan Güler, Gürkan Akdağ, A. Celil Çakıcı, Sercan Benli, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi* 26(2), 290–317.
- Holyoak, L. (2013). Are all internships beneficial learning experiences? An exploratory study. *Education + Training*, 55(6), 573–583. [\[CrossRef\]](#)
- İnceoğlu, I., Selenko, E., McDowall, A., & Schlachter, S. (2019). (How) Do work placements work? Scrutinizing the quantitative evidence for a theory-driven future research agenda. *Journal of Vocational Behavior*, 110, 317–337. [\[CrossRef\]](#)
- İşık, C., Akoğul, E., Taş, S., Uyrun, A., Hajiyeva, T., Turan, B., & Dirbo, A. H. (2018). Turizm ve inovasyon ilişkisi: Literatür taraması. *Journal of Tourism Intelligence and Smartness*, 1(2), 34–74.
- Ivanov, S. H. (2021). Robonomics: The rise of the automated economy. *Robonomics: The Journal of the Automated Economy*, 1, 11.
- Jackson, M., & Piette, A. (Eds.) (2015). *What is existential anthropology?* Berghahn Books.
- Jeske, D., & Linehan, C. (2020). Mentoring and skill development in e-internships. *Journal of Work-Applied Management*, 12(2), 245–258. [\[CrossRef\]](#)
- Karacıl, G., & Çınar, K. (2021). Turizm eğitiminde inovasyon. *Turkish Studies-Educational Sciences*, 16(2), 895–920. [\[CrossRef\]](#)
- Karaman, H. B., & Eren Artan, A. E. (2022). Meslek lisesi öğrencilerinde benlik saygısı ve öz yeterlik düzeylerinin staj uygulaması süresince incelenmesi: Turizm meslek lisesi örneği. *Ulusal Eğitim Akademisi Dergisi*, 6(1), 113–129. [\[CrossRef\]](#)
- Kenayathulla, H. B., Ahmad, N. A., & Idris, A. R. (2019). Gaps between competence and importance of employability skills: Evidence from Malaysia. *Higher Education Evaluation and Development*, 13(2), 97–112. [\[CrossRef\]](#)
- Khan, I. S., Kauppila, O., Fatima, N., & Majava, J. (2022). Stakeholder interdependencies in a collaborative innovation project. *Journal of Innovation and Entrepreneurship*, 11(1), 38. [\[CrossRef\]](#)
- Koçak, Y., Hazarhun, E., & Enser, İ. (2019). Üniversite öğrencilerinin zorunlu staj tecrübeleri ve turizm kariyerine bakış açıları. *Gastroia*, 3(4), 702–722. [\[CrossRef\]](#)
- Koens, K., Postma, A., & Papp, B. (2018). Is overtourism overused? Understanding the impact of tourism in a city context. *Sustainability*, 10(12), 4384. [\[CrossRef\]](#)
- Krejci, P., & Sebestova, J. (2019). Innovative literacy levels: Gender age and education matters. *Marketing and Management of Innovations*, 4(4), 353–363. [\[CrossRef\]](#)
- Kwangmuang, P., Jarutkamolpong, S., Sangboonraung, W., & Daungtod, S. (2021). The development of learning innovation to enhance higher order thinking skills for students in Thailand junior high schools. *Helion*, 7(6), e07309. [\[CrossRef\]](#)
- Liao, C. S., & Chuang, H. K. (2020). Tourist preferences for package tour attributes in tourism destination design and development. *Journal of Vacation Marketing*, 26(2), 230–246. [\[CrossRef\]](#)
- Lim, H. E., & Mustafa, M. M. (2013). Effectiveness of industrial training in improving students' generic skills. *International Journal of Business and Society*, 14, 368–375.
- Liu, L., & Gibson, D. C. (Eds.). (2015). *Research highlights in technology and teacher education 2015*. Society for Information Technology & Teacher Education. <https://www.learnlib.org/primary/p/151871/>
- Loughran, J. (2016). *International handbook of teacher education* (J. Loughran & M. L. Hamilton, Eds.). Springer Science and Business Media.
- Mancini, S., Triki, C., & Piya, S. (2022). Optimal selection of touristic packages based on user preferences during sports mega-events. *European Journal of Operational Research*, 302(3), 819–830. [\[CrossRef\]](#)
- Marsick, V. J., Watkins, K. E., Scully-Russ, E., & Nicolaidis, A. (2017). Rethinking informal and incidental learning in terms of complexity and the social context. *Journal of Adult Learning, Knowledge and Innovation*, 1(1), 27–34. [\[CrossRef\]](#)
- Mekawy, M. A., & Abu Bakr, M. M. (2014). Planning internship programs: Tourism students' perceptions. *Tourism: An International Interdisciplinary Journal*, 62(1), 41–61.
- Mercan, Ş. O., Aksu, M., Yıldırım, H. M., & Bucak, T. (2015). Perception of internship on students studying in the field of tourism at undergraduate level: A research at Çanakkale Onsekiz Mart University. *Journal of Academic Social Science Studies*, 32, 319–333. [\[CrossRef\]](#)
- Naaman, K., Hu, C., Howell, B., & Wang, W. (2019). Service-learning in a tourism, hospitality, and event management academic program. *Events and Tourism Review*, 2(2), 88–98. [\[CrossRef\]](#)
- Naççakan, M. (2020). Staj sürecinin etkinliğini incelemeye yönelik raylı sistem programı öğrencileri üzerinde bir araştırma. *Demiryolu Mühendisliği*, 11, 98–112.
- Nguyen, H. T. T., Pham, H. S. T., & Freeman, S. (2023). Dynamic capabilities in tourism businesses: Antecedents and outcomes. *Review of Managerial Science*, 17(5), 1645–1680. [\[CrossRef\]](#)
- Oflaz, M., & Özer, B. (2021). Turizm alanında çalışan akademisyenlerin öğreticilik becerilerinin değerlendirilmesi. *Balikesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24(46–1), 1449–1473. [\[CrossRef\]](#)
- Olcay, A., Çıkmaz, E., Özekici, Y. K., & İnce, E. (2017). Otel sahip ve yöneticilerinin stajyer öğrencilerin performanslarına ilişkin değerlendirmeleri: Gaziantep örneği. *Disiplinlerarası Akademik Turizm Dergisi*, 2(1), 65–85.
- Özdemir, M. A. (2019). Turizm öğrencilerinin mesleki staja ilişkin bilişsel algılarının incelenmesi üzerine bir araştırma. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Turizm Fakültesi Dergisi*, 22(2), 224–248.
- Özdemir, S. M., Ceylan, M., & Canoğlu, S. N. (2015). To what extent can pre-service teachers turn theoretical knowledge they have acquired into practice? *International Online Journal of Educational Sciences*, 7(2), 265–282. [\[CrossRef\]](#)
- Özyürek, R., Arıkan, D., & Şahin, M. (2016). Determining needs of Ege University students regarding orientation and academic consultancy services Ege Üniversitesi öğrencilerinin oryantasyon ve akademik danışmanlık hizmetleri ile ilgili gereksinimlerinin belirlenmesi. *International Journal of Human Sciences*, 13(1), 1233–1270. [\[CrossRef\]](#)

- Pala, O., & Turan, N. (2020). Yenilikçi davranış ölçeğinin (YDÖ) Türkiye'ye uyarılma çalışması. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(3), 65–80. [CrossRef]
- Panadero, E., & Lipnevich, A. A. (2022). A review of feedback models and typologies: Towards an integrative model of feedback elements. *Educational Research Review*, 35, 100416. [CrossRef]
- Pelit, E., & Güçer, E. (2006). Turizm alanında öğretmenlik eğitimi alan öğrencilerin turizm işletmelerinde yaptıkları stajları değerlendirmeleri üzerine bir araştırma. *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1, 139–164.
- Pelit, E., & Katircioğlu, E. (2019). Turizm işletmelerinde insan kaynakları yönetimi açısından sendikal faaliyetler ve sorunlar üzerine bir değerlendirme. *ISGUC the Journal of Industrial Relations and Human Resources*, 2(12), 25–46. [CrossRef]
- Perea, E., & Brady, M. (2017). Research rigor and the gap between academic journals and business practitioners. *Journal of Management Development*, 36(8), 1052–1062. [CrossRef]
- Pikkemaat, B., Peters, M., & Bichler, B. F. (2019). Innovation research in tourism: Research streams and actions for the future. *Journal of Hospitality and Tourism Management*, 41, 184–196. [CrossRef]
- Renganathan, S., Ambri Bin Abdul Karim, Z., & Su Li, C. (2012). Students' perception of industrial internship programme. *Education + Training*, 54(2/3), 180–191. [CrossRef]
- Ripamonti, S., Galuppo, L., Bruno, A., Ivaldi, S., & Scaratti, G. (2018). Reconstructing the internship program as a critical reflexive practice: The role of tutorship. *Teaching in Higher Education*, 23(6), 751–768. [CrossRef]
- Robles, M. M. (2012). Executive perceptions of the top 10 soft skills needed in today's workplace. *Business Communication Quarterly*, 75(4), 453–465. [CrossRef]
- Rogers, S. E., Miller, C. D., Flinchbaugh, C., Giddarie, M., & Barker, B. (2021). All internships are not created equal: Job design, satisfaction, and vocational development in paid and unpaid internships. *Human Resource Management Review*, 31(1), 100723. [CrossRef]
- Ross, L. E., & Elechi, O. O. (2002). Student attitudes towards internship experiences: From theory to practice. *Journal of Criminal Justice Education*, 13(2), 297–312. [CrossRef]
- Sağlam, M. (2021). İşletmelerde geleceğin vizyonu olarak dijital dönüşümün gerçekleştirilmesi ve dijital dönüşüm ölçeğinin Türkçe uyarılması. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(40), 395–420. [CrossRef]
- Sağlık, Ö. (2014). *Bilgi ve belge yönetimi eğitiminde uygulamanın önemi: Stajlar üzerine bir araştırma. I. Uluslararası Bilgi ve Belge Yönetimi Bölümü Öğrenci Kongresi*.
- Santos, A. D. S., & Maia, L. C. G. (2023). Information literacy as social innovation: A systematic literature review. *Em Questão*, 29, e-126500. [CrossRef]
- Schnackenberg, A. K., & Tomlinson, E. C. (2016). Organizational transparency: A new perspective on managing trust in organization-stakeholder relationships. *Journal of Management*, 42(7), 1784–1810. [CrossRef]
- Serdyukov, P. (2017). Innovation in education: What works, what doesn't, and what to do about it? *Journal of Research in Innovative Teaching and Learning*, 10(1), 4–33. [CrossRef]
- Seyitoğlu, F., & Yirik, S. (2015). Internship satisfaction of students of hospitality and impact of internship on the professional development and industrial perception. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 20(sup1), 1414–1429. [CrossRef]
- Sigalat-Signes, E., Calvo-Palomares, R., Roig-Merino, B., & García-Adán, I. (2020). Transition towards a tourist innovation model: The smart tourism destination? *Journal of Innovation and Knowledge*, 5(2), 96–104. [CrossRef]
- Şit, M. (2016). Türkiye'de sektör turizminin istihdama katkısı. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 7(1), 101–117. <https://dergipark.org.tr/en/pub/ayd/issue/27225/286558> adresinden erişildi
- Spezi, V., Wakeling, S., Pinfield, S., Fry, J., Creaser, C., & Willett, P. (2018). "Let the community decide"? The vision and reality of soundness-only peer review in open-access mega-journals. *Journal of Documentation*, 74(1), 137–161. [CrossRef]
- Swanson, S. R., & Tomkovic, C. (2012). Marketing internships: How values and search strategies differ across the student-employer dyad. *Marketing Education Review*, 22(3), 251–262. [CrossRef]
- Taques, F. H., López, M. G., Basso, L. F., & Areal, N. (2021). Indicators used to measure service innovation and manufacturing innovation. *Journal of Innovation and Knowledge*, 6(1), 11–26. [CrossRef]
- Tekbalkan, M. (2015). Önlisans düzeyinde turizm eğitimindeki staj uygulamasına yönelik öğrencilerin bakışları: Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde bir uygulama. *Ejovoc (Electronic Journal of Vocational Colleges)*, 5(5), 16–22.
- Tobar-Muñoz, H., Cárcamo, G., Solarte, H., Ventas, C., & Ventas, C. (2020). Videogames and innovation: Fostering innovators' skills in online-learning environments. *Sustainability*, 12(21), 9264. [CrossRef]
- Tüm, G. (2020). Eğitimde inovasyon ve sosyal inovasyon etkileşimi. T. Balcı, A. Öztürk, & M. Aksöz (Ed.) içinde, *Schriften zur Sprache und Literatur*, IV, 375–385.
- Tüzünkan, D. (2016). Turizm sektöründe inovasyon (yenilik) ve güncel uygulamalar. A. C. Döner & A. Akyüz (Eds.), *Bilgi çağında inovasyon içinde* (ss. 111–133). Derin Yayınları.
- Ülker, P., Aysin, N., & Çalhan, H. (2020). Turizm dergilerinde yayınlanan inovasyon başlıklı makalelerin bibliyometrik profili. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 17(1), 103–123. [CrossRef]
- Unur, K. (2018). Farklı müfredat programlarıyla İngilizce öğrenen lisans turizm öğrencilerinin İngilizce öz yeterlilik kazanmalarının karşılaştırılması. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 15(3), 620–638. [CrossRef]
- Uzun, F. N., & Öksüz, Ç. (2021). Hacettepe Üniversitesi sağlık bilimleri fakültesi ergoterapi bölümü lisans programındaki derslerin öğrencilerin ve mezunların bakış açılarıyla incelenmesi. *Ergoterapi ve Rehabilitasyon Dergisi*, 9(1), 21–30. [CrossRef]
- Valtonen, T., Leppänen, U., Hyypiä, M., Kokko, A., Manninen, J., Vartiainen, H., Sointu, E., & Hirsto, L., & Hirsto, L. (2021). Learning environments preferred by university students: A shift toward informal and flexible learning environments. *Learning Environments Research*, 24(3), 371–388. [CrossRef]
- Van Ryneveld, L., Holm, D. E., Cronje, T., & Leask, R. (2020). The impact of practical experience on theoretical knowledge at different cognitive levels. *Journal of the South African Veterinary Association*, 91(1), 1–7. [CrossRef]
- Wiyono, B. B., Rasyad, A., & Maisyaroh. (2021). The effect of collaborative supervision approaches and collegial supervision techniques on teacher intensity using performance-based learning. *SAGE Open*, 11(2). [CrossRef]
- Yağcı, K., & Akçay, S. (2018). *Turizm işletmelerinde kariyer planlama ve yönetimi. Turizm İşletmelerinde Yetenek Yönetimi içinde* (B. Eşitti & E. Duran, Eds., pp. 83–100). Paradigma Akademi.
- Yalçınkaya, B., & Saydam, V. (2018). Staj süreçlerinin öğrencilerin mesleki beklentilerine etkisi: Marmara Üniversitesi bilgi ve belge yönetimi bölümü üzerine bir inceleme. *Arşiv Dünyası*, 20(1), 1–20.
- Yenen, E. T., & Boz, H. (2022). Üniversite öğrencilerinin oryantasyon sorunları ve Beklentilerine İlişkin bir oryantasyon planı. *Eğitimde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 5(2), 171–188.
- Yıldırım, R., Taşçıoğlu Baysal, H., & Zengin, B. (2016). Turizm işletmeleri yöneticilerinin 3+ 1 eğitim modeli kapsamındaki uygulama öğrencilerine yönelik düşüncelerinin değerlendirilmesi: Sakarya Üniversitesi örneği. *Nişantaşı Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 19–29.
- Yıldırım, Y. (2021). *Siber zorbalık davranışlarının yapan ve uğrayan açısından farklı değişkenlere göre incelenmesi. Sosyal Bilimler Elektronik Dergisi/Electronic Journal of Social Sciences*, 5(9), 181–203.
- Yıldız, S., Göktaş, L. S., Habil, T., & İstanbullu Dinçer, F. F. (2019). Turizm meslek lisesi öğrencilerinin demografik Değişkenlerine göre mesleki Bağlılık Düzeylerinin İncelenmesi. *Journal of Turkish Tourism Research*, 3, 1–12. [CrossRef]
- Youtie, J., & Shapira, P. (2008). Building an innovation hub: A case study of the transformation of university roles in regional technological

- and economic development. *Research Policy*, 37(8), 1188–1204. [\[CrossRef\]](#)
- Yücel, D., & Halis, M. (2020). Turizm sektöründe açık inovasyonun önemi ve sağlayacağı faydalar. *Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(4), 833–852. [\[CrossRef\]](#)
- Yükseköğretim Program Atlası. <https://yokatlas.yok.gov.tr/> (Erişim Tarihi: 30.08.2023).
- Zerva, K. (2020). Tourism and Covid-19: Social and lateral marketing to the rescue. *Communication Papers*, 9(19), 144–153. [\[CrossRef\]](#)
- Zhang, Q., & Yi, H. (2023). How do university–industry alliances respond to the trust crisis in green technology innovation activities? *Nankai Business Review International*. [\[CrossRef\]](#)
- Zimmerman, A. (1996). Recommendations for a successful internship program. *NACTA Journal*, 40(2), 4–7.